ISSN 0463-6309

Moteris

LIETUVIŲ MOTERŲ ŽURNALAS

1987
6

lapkritis
gruodis

TURINYS

Ignas	Gyvybės medis	5
Maironis	Eilėraščiai	6
V. Sruogienė	Lietuvos karalienė Morta	7
J. Marcinkevičius	Iš dramos — Mindaugas	11
P. Orientaitė	Papročių painiavose	12
S. Lagerloef	Išminčių Šulnys	14
Br. Šimkienė	Ar tinkamai vadiname lietuvių valgius	19
• Knygos	N. Kulpavičienė — ,,Tarp ilgesio ir tėviškės'' — Alės Rūtos knyga	20
	R. Alšytė — Biskajos lagunoje (eil.)	21
	J. Prunskis - Krikščionybės minėjimas	21
• Moterys pasaulyje	D. Norutaitė — Įžymi auklėtoja ir veikėja; Zuzana Puišytė-Šalnienė	24
• Lietuvoje		25
• Madų ir grožio pasaulyje		27
• Šeimininkių kampelis	veda L. Murauskienė	29
• Atsiųsta paminėti		30

ILIUSTRACIJOS

19a. skulptūra	Angelai	3
17a. raižinys	Šv. Kazimieras ir Marija	4
17a. tapyba	Mykolas Giedraitis	4
20a. raižinys	Jurgis Matulaitis	4
J. Daniliauskienė	Medis	5
P. Lapė	Maironis	6
V. Valius	Iš ,,Mindaugas''	8
V. Valius	Iš ,,Mindaugas''	9
A. Švažas	Karūna	11
V. Valius	Iliustracija	12
V. Valius	Iliustracija	12
19a. skulptūra	Trys Karaliai	15
19a. skulptūra	Piemenėliai	17
Z. Tensionaite	Natiurmortas	19

''MOTERIS'' LIETUVIŲ MOTERŲ ŽURNALAS 1987 m. Nr. 6(180)

NORA KULPAVIČIENĖ — redaktorė

Z. DIDŽBALIENĖ — korektorė,
L. MURAUSKIENĖ — skyr. ved.
L. SENKEVIČIENĖ — administratorė, R. STABAČINSKIENĖ — ekspeditorė

L E I D Ž I A KANADOS LIETUVIŲ KATALIKIŲ MOTERŲ DRAUGIJA
Redakcijos ir administracijos adresas: 1011 College St., Toronto, Ont. M6H 1A8, Canada
Spaudė Litho-Art Limited, 971 College St., Toronto, Ont. M6H 1A6
Prenumerata metams $10.00, garbės prenumerata $15.00, vieno numerio kaina — $1.75

Viršelis — lietuviškas audinys.
Jei nėra kitaip susitarta, gautąją medžiagą, kaip straipsnius, nuotraukas ir kt. redakcija negrąžina ir taiso bei tvarko savo nuožiūra.

''MOTERIS'' Lithuanian Women's Magazine. 1987 m. Nr. 6(180)
Printed by Litho-Art Limited in Toronto, Ont.

moteris

1987 6(180)

Linksmų Kalėdų ir laimingų Naujų Metų!

..MOTERS'' LEIDĖJOS.
REDAKCIJA IR ADMINISTRACIJA

LIETUVOS
ŠVENTIEJI IR
PALAIMINTIEJI

ŠV. KAZIMIERAS IR DIEVO MOTINA

PALAIMINTASIS MYKOLAS GIEDRAITIS

PALAIMINTASIS JURGIS MATULAITIS

KRIKŠČIONYBĖS SUKAKTIS — 1987 METAIS

VILNIAUS ŠV. PETRO IR POVILO BAŽNYČIOS PROCESIJA

GYVYBĖS MEDIS

IGNAS

Viduramžiuose trubadūrai, keliaudami iš pilies į pilį, apdainuodavo gyvybės medį. Daugelį amžių tas medis buvo paslaptingas gėrio ir blogio simbolis.

Praėjo daug laiko po to, kai pirmieji žmonės apleido žemiškąjį Rojų. Adomas ir Ieva išgyveno 432 metus Ebrono slėnyje. Vieną dieną, Adomas didžiai apsivylęs perdaug ilgu gyvenimu, pasišaukė sūnų, Setą, kuriam tarė: ''Sūnau, aš tave siunčiu pas cherubiną, Rojaus angelą, kuris sergsti gyvybės medį kardu. Sakyk jam, kad esu pavargęs toliau gyventi, prašyk gailestingumo, kurį Dievas man pažadėjo išvarydamas iš Rojaus. Eik į Rytus, ten rasi slėnį ir juo nueisi į Rojų. Eik tais pačiais pėdsakais, kuriais tavo motina ir aš išėjome ištremti iš Rojaus. Ten žemė išdžiūvusi ir išdegusi, nes buvo didelis mūsų nusikaltimas. Ten jokia žolė nebeauga.''

Setas atvyko pas angelą, kuris atidarė prarasto Rojaus vartus ir parodė tūkstančius nuostabių dalykų. Viduryje buvo fontanas, iš kurio liejosi keturios plačios upės, šalia-didelis medis be žievės ir be lapų. Tas nuogas medis buvo kaip tik tas pats jo tėvo ir motinos nusikaltimo medis.

Angelas jam tarė: ''Iš to medžio vieną dieną tavo tėvui ateis gailestingumo patepimas, kurį jam Dievas pažadėjo. Bet tai greit neįvyks, tik po penkių tūkstančių penkių šimtų metų. Štai to medžio sėkla. Imk. Kai tavo tėvas numirs, ir tai įvyks greit, tu tą sėklą įdėk jam į burną. Išdygs medis, kuris tik po daugelio metų atneš vaisių. Žinok, kad tada ateis Išganymas''.

Setas grįžo verkdamas. Tai ką angelas sakė, išsipildė. Adomas mirė trečią dieną, ir medis išaugo ant jo kapo. Prabėgo tūkstančiai metų ir visa tai buvo užmiršta.

Judėjoje bujojo tas gražus medis, po kuriuo pranašas Dovydas mėgo sustoti, čia jis apverkdavo savo nuodėmes ir rašydavo psalmes.

Po Dovydo mirties, jo sūnus Saliamonas statė gražiąją Jeruzalės šventyklą. Pritrūko vieno balkio, kurio nebuvo įmanoma rasti apylinkės miškuose. Tik tas garbingas medis, kuris nedavė nė vaisių, nė sėklos, galėjo tikti statybos užbaigimui.

Nutarta jį nukirsti: kai bandė uždėti ant sienos, pasidarė pertrumpas. Tada jį nunešė į Silės upę ir padarė lieptą. Pirmas keleivis, turėjęs eiti per tą lieptą, buvo Sabos karalienė. Tačiau jinai, iš pagarbos tam medžiui, atsisakė eiti, nes pramatė, kad ant to medžio bus prikaltas žmonijos Išganytojas.

Kada jaunas žydų pranašas buvo areštuotas ir apkaltintas piktažodžiavimu, jį pasmerkė mirti ant kryžiaus. Budelis ieškojo medžio, iš kurio galėtų padaryti kryžių. Pamatęs medį, padėtą ant Silės upės, pasiėmė ir nusinešė. Ant to medžio prikalė Kristų.

Garsus Anglijos dailininkas Halman Hunt nupiešė tą sceną, pavadindamas ''Mirties šešėliu''.

Išganytojo kraujas tekėjo tuo kryžiumi, o angelai rinko į auksines taures, bet keleta lašų nukrito ant akmenų, apaugusių samanomis, ir tuojau išaugo rožės.

Kas atsitiko su kryžiumi po Atpirkėjo prisikėlimo? Legenda sako, kad buvo užkastas žemėje ir užmirštas. Po poros šimtų metų, kada barbarai kėsinosi prieš Romos imperiją, Konstantinas išėjo ginti. Jam sapne pasirodė angelas su kryžiumi, ant kurio buvo parašyta: ''Šiuo ženklu laimėsi''.

Nešant kryžių, Konstantino kariuomenė laimėjo mūšį, o jis tapo krikščioniu. Jo motina karalienė Elena surado tikrąjį kryžių, kuriuo buvo atpirkta žmonija.

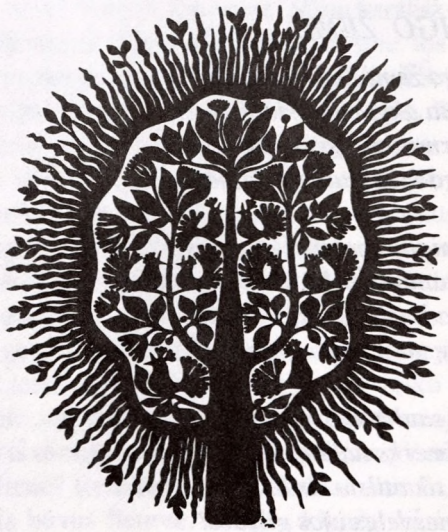

MAIRONIS

P. LAPĖ MAIRONIS

VASAROS NAKTYS

Ramios, malonios vasaros naktys;
Medžio užmigęs nejuda lapas;
Viskas nutilo, viskas nurimo,
Vienos tik žvaigždės mirkčioja, dega.

Viskas užmigo, viskas nurimo;
Žemę apsupo meilės svajonės;
Neša jos sielą, neša, liūliuoja,
Ilgesio pilnos ir įkvėpimo.

Vasaros naktys ramios, malonios,
Atilsiu liūdną širdį viliojat!
Tiek tų ant žemės sielvartų, vargo!..
Jūs tiktai vienos ramios, vienodos.

Ramios, vienodos! Magiška jėga
Migdote gamtą saldžia svajone!
Kam gi nemigdot mano troškimų?
Ko man taip ilgu, ko man taip liūdna?

Noris apimti visą pasaulį;
Noris mylėti Dievą aukščiausią;
Noris pasiekti amžiną grožį!..
Ko gi taip liūdna? Ko gi taip ilgu?

UŽMIGO ŽEMĖ

Užmigo žemė. Tik dangaus
Negęsta akys sidabrinės,
Ir sparnas miego malonaus
Nemigdo tik jaunos krūtinės.

Neužmigdys naktis žvaigždės,
Nenuramins širdis troškimų;
Dvasia ko jieško, kas atspės,
Kai skęsta ji tarp atminimų!

Aušra saulėtekio nušvis,
Ir užsimerks nakties šviesybės;
Neras tik atilsio širdis:
Viltis nežvelgs į jos gilybes!..

MERGAITĖ

Pražydo, pasklido žiedai po laukus
Ir pievas išpynė margai;
Aš skinsiu, sau pinsiu rausvus vainikus,
Žydėsiu, kaip žydi laukai.

Banguoja ir mainos tarp kalnų žalių
Upelis nuo margo dangaus;
Stebėsiuos, gėrėsiuosi vilnių blaivių
Ir savo vainiko gražaus.

Sučiulbo-pragydo tarp girių saldžiai
Paukštelių byla įvairi;
Dainuosiu-ringuosiu su jais aš skardžiai,
Lyg jų karalienė graži.

Sužvengė, subildo žirgelis toli:
Bernužis atjoja giria;
Palėkusi slėpsiuos; žaibu-akimi
Pažvelgsiu tiktai paslapčia.

LIETUVOS KARALIENĖ MORTA

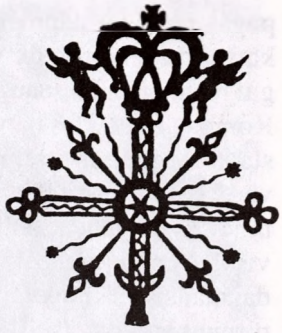

MINDAUGO IŠMINTINGOJO ŽMONA

V. DAUGIRDAITĖ-SRUOGIENĖ

Turėjome vieną vienintėlę savą, nebendrą su lenkais, karalienę Mortą Mindaugienę (mirusi 1262 m.), deja, mums labai mažai žinoma. Ją dera prisiminti ypač šiais metais, švenčiant Lietuvos krikšto jubiliejų, nes karalienė Morta buvo žymi asmenybė ir viena iš pirmųjų moterų, žinoma Lietuvos istorijoje. Nors tryliktojo šimtmečio šaltiniai yra labai skurdūs, Mindaugienė juose yra iškeliama kaip energinga savo vyro bendradarbė ir kartais jo patarėja.

Kalbant apie taip tolimos praeities įvykius ir žmones, tenka pirmiausia turėti galvoje epochą, kurioje jie gyveno. Vakarų Europa jau buvo pasiekusi viduramžių žydėjimą. Anglijoje, Prancūzijoje, Italijoje bei Vokietijoje kunkuliavo organizuotas gyvenimas, klestėjo miestai. Anglijoje garsėjo karalius Jonas Bežemis (1199-1216 m.) ir jo sūnus Henrikas III (1227-1272 m.), ėjo kova, davusi MAGNA CHARTA LIBERTATUM — pirmąjį žmogaus teisėms ginti dokumentą. Prancūzijoje Liudvikas IX Šventasis (1236-1270 m.) rūpinosi Kryžiaus karais ir pravedė reikšmingas reformas savo krašte. Vokietijoje tebeviešpatavo "kumščio teisė", kova tarp popiežių ir imperatorių dėl investitūros jau buvo atvėsusi ir imperatoriai kryžiaus bei kardo pagalba plėtė savo valstybės sienas, baigė užkariauti estus, latvius, prūsus ir kėsinosi į žemaičius bei lietuvius.

Mindaugas turėjo ryšių su Vakarais. Tai matome iš to, jog jis sugebėjo rasti kelią pas popiežių Inocentą IV Milane, kur Romos Bažnyčios galva tada rezidavo, taip pat iš to, kad per Mindaugo vainikavimą iškilmėse dalyvavo vienas vienuolis iš Anglijos ar Airijos. Įsidėmėtina, kad delegacijai pas popiežių vadovavo Mindaugo pasiuntinys, kilmingasis Parnus.

Lietuvos karaliaus ryšiai su Rytais, su Bizantija ir kaimynais slavais, yra žinomi dar iš senesnių laikų ypač su Didžiuoju Naugardu, su Kijevo Rusia (Rusia vardu tuo laiku buvo vadinami vėliau tapę rusiškų žemių plotai — red.), kurią kaip tik 1240 m. nusiaubė totoriai ir kunigaikščiai, normano Riuriko dinastijos palikuonys, kūrė naują politinį centrą Vladimire ir Suzdalyje. Apie Maskvą dar tada mažai girdėta, ji vėliau iškilo. O Mindaugas naudojosi proga jungti prie Lietuvos gudų, Ukrainos (Kijevo Rusios) ir rusų žemes.

Ilgai mūsuose manyta, kad Lietuva, amžinomis giriomis bei pelkėmis atskirta nuo Vakarų ir Rytų, tuo laiku dar tūnojo nežinoma, pagoniška, visai primityvi šalis. Tačiau pastarųjų laikų sensacingi archeologiniai radiniai Vilniuje, Kernavėje ir kt. atskleidžia mums visai ką kitą. Mindaugo ir Mortos laikais jau greta pilių ir tarp girių išmėtytų kaimų, sodybų, egzistavo miestai-Kernavė ir Vilnius, gal jau ir Gardinas, Kaunas, Naugardukas. Yra rasta liekanų tvarkingai išdėstytų namų kur gyveno pirkliai ir amatininkai, kur buvo išvestos gatvės, rastos net pirtys. Daromos išvados, kad tryliktojo amžiaus žmonės Lietuvoje turėjo būti ne kitokie, kaip jau buvusiose Rytų ir Vakarų Romos imperijų teritorijose bei Vakarų Europoje. Mūsų karališkoji pora ir jų amžininkai Lietuvoje priklausė prie tos pačios epochos prototipų, kuriuos kaip pavyzdį ėmė Šekspyras savo nemirtingiems kūriniams — Makbetas, Ričardas Liūto Širdis ir kt. Tai buvo gaivalingų aistrų, žiaurių kovų dėl valdžios, garbės ar meilės laikai. To neturėtume pamiršti vaizduote papildydami negausius istorijos šaltinius kalbėdami apie Mindaugą, jo varžovus kunigaikščius, jo aplinkos dvariškius, apie valdovus ir valdomuosius. Mindaugo kovos — tai kovos už visų lietuvių genčių gyvenamų žemių sujungimą į vieną, galingą Lietuvos valstybę. Ir toje kovoje veikli taip pat buvo jo žmona, pasireiškusi tos epochos dvasioje.

Kas gi iš tikrųjų buvo toji Morta Mindaugienė, Lietuvos karalienė? Remiantis turimais duomenimis, galima tvirtinti ją buvus lietuve, aukštos kilmės, kuri užaugo

pagal protėvių papročius ir jų senąjį tikėjimą. Istorikams yra žinomas tik vienas jos vardas Morta, kurį ji gavo jau būdama suaugusi, vaikų motina, per krikštą iš Romos. Tas faktas patvirtina įsitikinimą, kad ji nebuvo slavė --- gudė ar rusė, nes tuo atveju ji būtų jau turėjusi vardą, duotą priimant krikštą Rytų bažnyčios apeigomis. Anų laikų kronikininkams, kitataučiams, lietuviški vardai nerūpėjo, jiems buvo nesuprantami ir dažniausiai iškraipomi. Vėl, turimoji žinia, kad Morta pirmą kartą buvusi ištekėjusi už žymaus lietuvio kunigaikščio Vismanto (ar Višimanto), o paskui antrą kartą vėl už Didžiojo Kunigaikščio Mindaugo, liudija apie jos kilmingumą, apie jos priklausymą krašto elitui. Apie Mortos tėviškę šaltiniai tyli, o iš jos giminių mini tik vieną seserį narsaus Nalšėnų, vėliau Pskovo, kunigaikščio Daumanto žmoną, jos vardo amžinybei nepalikdami. Esą Mindaugas kunigaikštį Vismantą nužudęs ir tada Mortą vedęs. Atrodo, kad tai nebuvo jo pirmoji žmona, nes tarp vyresniųjų Mindaugo vaikų (Vaišvilko ir nežinomo mums vardo dukters, ištekintos už Valuinės kunigaikščio Švarno) ir jaunesniųjų vaikų amžiaus skirtumas buvo didelis. Anot kronikininko "vyriausias sūnus Vaišvilkas tėvo nemylėjo". Gal tie žodžiai paaiškina, kodėl tas jaunas, neramios sielos, Mindaugo įpėdinis atšalo nuo tėvo namų ir širdgėlos pagautas bastėsi po pasaulį? Gal būti jaunos pamotės atsiradimas buvo to priežastimi? Tai tik laisvas istoriko spėjimas...

Sekant tikromis ir šaltiniuose kartotomis žiniomis, Mortos padėtis Didžiojo Kunigaikščio, vėliau Karaliaus, Mindaugo pilyje buvo labai reikšminga. Bendrai to laiko lietuvės — moters — visuomeninė būklė nebuvo žemesnė, negu vyro. Ji negyveno atskirai uždaryta "tereme" kaip rusė, bet veikė lygiai laisvai kaip to laiko Europos moterys. Yra net žinoma, kad trylikto šimtmečio prūsė, greičiausiai kilmingoji, dalyvavo viešuose reikaluose, pvz. Nameda, kuri kovų metu karštai ragino savo sūnus ginti iš paskutiniųjų tėviškę ties Beselda (J. Voigt, Geschichte Preussens... 1838). Žinome, kad su Mortos nuomone skaitėsi Mindaugas, kiti kunigaikščiai, vokiečių riteriai, ieškojo jos užtarimo pas karalių, kuriam ji nesykį parodė turėjusi įtakos valstybės reikaluose.

Karalienė Morta mokėjo garbingai eiti šeimininkės pareigas valdovo pilyje. Tą net pabrėžia vokietis, eiliuotosios Livonijos kronikos autorius. Pastarojo yra aprašoma, kaip ji drauge su karaliumi šauniai priiminėjo kryžiuočių ordino Landmeisterį Andrių iš Štirlando, kai jis lankėsi pas Mindaugą krikšto reikalais 1250 m. ir kelis sykius vėliau, o taip pat ir vaišinant kitus svečius.

Apie Mindaugo ir Mortos krikštą įvykusį balandžio ar gegužės mėn. 1251 m. yra mažai žinoma. Neabejotinai krikštą priėmė karališkoji pora kartu su sūnumis Rukliu ir Rupeikiu, ir kaip rašoma popiežiaus Inocento IV bulose "ir didelė daugybė pagonių", dvariškių. Mindaugas dėl valdžios turėjo kunigaikščių varžovų, jo priešų tarpe jau Rygoje pakrikštytą Tautvilą ir kitus. Kurie iš jų iškilmėse dalyvavo, nėra žinios. Iki šiol istorikų buvo spėliota, kur krikštas vyko ir kas jį suteikė. Manoma, kad apeigas atlikęs Livonijos ordino šakos kunigas Kristijonas, vėliau įšventintas pirmuoju Lietuvos vyskupu. Tačiau dėl vietos jau nebeliko abejonių. Archeologiniai radiniai įrodo, kad tai nebuvo jokioje "vorutoje", kurios daug ieškota. (Jau kalbininkas, K. Būga buvo tos numonės, kad tai nėra tikrinis vardas-vietovės pavadinimas, bet tik senovinis žodis apibudinantis pilį, apsigynimo tvirtovę.) Mindaugo krikštas įvyko jo sostinėje, ne kitoje sostinėje Kernavėje, bet — pačiame Vilniuje. Čia, Vilniaus katedros rūsiuose, rasti pamatai, glazūruotų koklinių plytų grindys ir mūro liekanos gotiškos katedros, statytos Livonijos bažnyčių pavyzdžiu — tokios pat plytos, toks

V. VALIUS „MINDAUGO" ILIUSTRACIJA

stilius, kurios per Livoniją iš Romos pas mus atėjo. Tuo baigėsi ir mitas, kad Vilnių įkūręs Gediminas. Vilnius buvo daug senesnis, pačioje Lietuvos šerdyje, tik Gediminas, davęs privilegijų pirkliams ir amatininkams 1323 m. padarė Vilnių savo pastovia sostine.

Mindaugo laikais jau Lietuvoje buvo daug Rytų bažnyčios pasekėjų, lietuviams sunku buvo apsispręsti, kurį tikėjimą priimti. Vaišvilkas, pasirinko Rytų apeigas ir nuėjo į vienuolyną. Kryžiuočiai vertė priimti krikštą iš Romos, bet tuo pačiu siekė visus pabaltiečius pavergti. Ryšium su šiais metais minimu Lietuvos krikšto jubiliejum kilo ginčai, kad Mindaugo priimtas krikštas turėtų būti laikomas kaip visos Lietuvos krikštas, o ne vėliau primestas iš lenkų. Tam reikia didesnių studijų.

Audringas buvo Mindaugo ir Mortos gyvenimas. Nuolatiniai karai vargino, taiką teko pirkti brangia kaina. Vainikavimas įvyko taip pat Vilniuje. Mindaugas, jau valdovas krikščionis, išgavo iš popiežiaus Inocento IV leidimą vainikuotis karališkuoju vainiku. Livonijos kryžiuočių ordino Landmeisteris Andrius iš Štirlando parūpino auksakalių pagamintus du puošnius karališkus vainikus, o juos uždėjo karališkai porai ant galvų popiežiaus legatas, Kulmo vyskupas Henrikas Heidenreich. Iškilmės buvo atliktos pagal viduramžių karalių vainikavimo liturgiją. Tarpininkus kryžiuočius Mindaugas apėjo diplomatiniais manevrais, tuo būdu išvengęs tiesioginio priklausomumo nuo vokiečių-kryžiuočių ordino, betarpiškai atsidavęs popiežiaus žinion. Karūnavimo iškilmės įvyko 1253 m., jose dalyvavo daug svečių: lietuvių, slavų, žemių; kunigaikščių, dvariškių, vokiečių riterių, net vienuolis iš Britų salų. Smulkesnių žinių nepaliko.

Po vainikavimo, kone dešimt metų išpirktos taikos su kryžiuočiais, atėjo kiek ramesni laikai, nors vaidai su kitais kunigaikščiais nesiliovė, susidarė net didelė koalicija prieš Mindaugą. Karalius, matydamas, kad kryžiuočių kėslams nėra galo, apie 1262 m. nutarė nuo jų atsitraukti, atsižadėti priimtos krikščionybės. Tam sumanymui pasipriešino karalienė Morta. Tačiau jai tik pavyko išprašyti iš vyro, kad bent taikos sutartį nutrauktų garbingai, pagal Vakarų Europos riterių tradicijas, iš anksto apie tai priešui pranešęs. Ji pati perspėjo viešėjusį jų pilyje vokietį riterį ir paveikė Mindaugą, kad jį laisvai išleistų nenubaudęs. Tegu tą epizodą mums pailiustruoja ištrauka iš eiliuotosios Livonijos kronikos senąja vokiečių kalba (Livlandische Reimchronik, p. 145-148, eil. 6339-6460):

"... Pas Mindaugą, Didįjį Lietuvos Karalių, žemaičiai siuntė pasiuntinius, savo vyrus, valdė jis tuomet lietuvius, ir pas Treniotą. Šį maldavo jie labjausiai

V. VALIUS „MINDAUGO" ILIUSTRACIJA

palaikyti pasiuntinius, kad nors nesugadintų. Jiems Treniota prakalbėjo: Pasakykit, ko jūs norite? Pasiuntiniai jam atsakė: Malonu būtų žemaičiams, kad karalius panorėtų sunaikinti tuos krikščionis ir jis pats pagonis liktų ir kad priimtąjį krikštą greit pamesti jis sutiktų. Toks buvo žemaičių patarimas. Tarė jiems tuomet Treniota: Jūs nurimkite, žemaičiai, mes pas Mindaugą nueikim, jį maldaukim, jam grumokim ...tiek ilgai, kad mestų jis krikščionius. Dešines jie sau padavę, tuoj pas Mindaugą karalių ryžos eiti pasitarti ir pas Mortą karalienę. Ir ten Treniota ir žemaičiai tuo metu sumanė gaišti, tuoj nuėjo pas karalių, atskirai paėmę, šiaip suskato jam kalbėti:

Nepatinka žemaičiams toks elgesys tavo ir dėl savo garbės tu turi laikytis jų nurodymų, tuokart pasiseks tau viskas draug su jais apgint, kas tik tau priklauso, pasitrauk tu tik nuo Kristaus, tu juo esi apviltas; visa buvo grynas melas, ko tave mokė broliai, nuo dievų kai atsitraukei. Tavo tėvas buvo didelis karalius ir jo laikais negalima buvo rasti jam lygaus; kam vaikams ir sau patsai tu užkrauti nori jungą, kada tu visuomet galėtum

pasilikti laisvas... vokiečiai, jei tik žemaičius nugalėtų, tuoj pražūtų ir garbė tavo ir valstybė...tu esi vadinamas protingu karaliumi, atrodo, kad tas tau nėra žinoma... Tu gyvai turi liūdėti, kad turtingas ir galingas, tu savus dievus apleidai, jie yra šelpę tavo tėvus. Jei dievus naikinti nori, krikščionybės laikytis, tu skaudžiai visa pajusi. Tau naudinga su žemaičiais nuolat išvien eiti... Pirmas dalykas, kai mes nueitume ten į Livoniją, prie latvių, į tavo rankas jie teiktų ir save ir savo žemę, nori likti jie pagonimis.

Kai išgirdo tai karalius, jis supyko ant krikščionių, mat, paklausė patarimo, prisidėjo prie pagonių.

Liūdesys tai buvo žmonai; ji turėjo pasirinkusi draugą. Brolis Sievartas tai buvo, iš Tiuringų kilęs krašto. Jam ji pranešė tą žinią. Šiaip ji jam prakalbėjo: Reikia man eiti pas karalių, reikia man jį išprašyti, kad išleistų tave sveiką, negailėsiu taigi nieko, kuo galėčiau tau pagelbėti; kam dienos tos aš sulaukiau: man skaudu yra tai kentėti, reikia man didžiai liūdėti. Ji tuojau nuėjo, kai karalių tik surado, šiaip pradėjo jį prašyti: Tu, karaliau, šitą vyrą, tuoj atgal į Rygą pasiųsk: tuokart laužyki sau taiką, bent garbingai pasielgsi. Tavo žodžio paklausysiu, taip atsakė jai karalius. Tai laimingai šitas brolis buvo siųstas į Livoniją, kaip kalbėjo karalienė. Mindaugas karalius liepė iš visos savo valstybės išsikraustyti krikščionims, kai kuriuos ir nužudyti... "(Iš Livonijos eiliuotosios kronikos teksto senąja vokiečių kalba, p. 145-148, eil.6339)."

Mindaugui atvirai stojus į kovą prieš kryžiuočius, Morta dar bandė paveikti vyrą susilaikyti nuo atsimetimo, ir pati, kaip atrodo, liko ištikima krikščionybei. Tačiau netrukus ji pati pasimirė 1262 m. Pagal metraštininko, šį kartą Lietuvos metraščio, pasakojimą: "...Ir Mindaugas pasiuntė kviesliusį Nalšią pas savo svainę, tarydamas: Numirė tavo sesuo, atvažiuok savo sesers apraudoti. O kai ji atvažiavo gedėti, Mindaugas užsimanė vesti savo svainę. Ir ėmė jai kalbėti: "Tavo sesuo mirdama liepė man tave vesti. Sakė, kad kita vaikų neskriaustų". Ir vedė ją.

O Daumantas, tai išgirdęs, labai susikrimto ir pradėjo galvoti, kaip Mindaugą nužudyti, bet negalėjo, nes menka buvo jo jėga, o Mindaugo — galybė. Ir Daumantas ieškojo, su kuo jam susidėti ir Mindaugą nužudyti. Susirado Treniotą, Mindaugo seserėną, ir sumanė su juo nužudyti Mindaugą. O Treniota tuomet buvo Žemaičiuose. (1263 m.) Mindaugas buvo visą savo kariuomenę nusiuntęs už Dniepro... (Daumantas) puolė kuo greičiausiai, pavijo Mindaugą ir nužudė jį, o su juo ir abu jo sūnus — Ruklį ir Rupeikį. Toks buvo Mindaugo nužudymo galas." (Lietuvos Metraštis. Bychovco kronika, 5/psl. Vilnius, 1972 m.)"

Spėjama, kad Mindaugas mirė Aglonoje, netoli Daugpilio. Ten dar prieš kokį šimtą metų buvo senas įrašas akmenyje, liudijantis apie tą tragišką tryliktojo šimtmečio įvykį.

Mindaugui mirus jo siekimas sujungti visas lietuvių žemaičių, jotvingių, prūsų, taip pat ir latvių žemes į vieną didelę, galingą, Lietuvos valstybę, nebuvo jau atgaivintas.

Mindaugo ir Mortos gyvenimas, toks pilnas įvykių ir tragizmo, yra gyva tema rašytojų, ypač dramaturgų, plunksnai. Tai domino devynioliktojo šimtmečio romantikus; lenkų rašytojai Adomas Asnykas ir Julijus Slovackis, taip pat dar ir kiti, rašė apie Mindaugą ir jų kūriniai tautinio atgimimo metu žavėjo Lietuvos jaunimą. Vinco Kudirkos išverstas į lietuvių kalbą Slovackio "Mindowe" spaudos draudimo laikais buvo mėgėjų vaidinamas Lietuvoje ir JAV išeivijoje. Lietuvos nepriklausomybės laikais Vinco Krėvės dramoje "Mindaugo mirtis" Morta nėra vaizduojama. Tačiau jau pokariniais laikais Lietuvoje Justinas Marcinkevičius savo dramoje "Mindaugas" iškelia karalienę į pirmąsias vietas. Kadangi tryliktojo šimtmečio Lietuvos istorija yra labai miglota, nedaug žinome apie įvykius ir jų veikėjus, rašytojo vaizduotė turi pilną laisvę. Autorius čia plačiai naudojasi "licentia poetica". Jis kuria pagal savotiškas savo pažiūras pateisindamas visus būtus ir nebūtus Mindaugo žiaurumus bei nusižengimus todėl, kad Mindaugas siekė didelio tikslo ir kovojo už jį, kūrė stiprią, galingą, suvienytą Lietuvos valstybę. Jis fantazuoja apie Mindaugo ir Mortos santykius: vaizduoja Mortą prievarta ištekintą už seno, kuproto, kunigaikščio Vismanto, tuo tarpu kada ją jungė su Mindaugu aistringa meilė ir ji pagimdė jo kūdikį. Mindaugas Vismantą nužudo ir veda Mortą. O karalienė, priėmusi krikščionybę, uoli naujakrikštė, kankinasi dėl savo nuodėmių ir negali suderinti naujo tikėjimo su senuoju, netenka proto ir miršta.

Taip pat latvių dramaturgas M. Ziverts, savo dramoje apie Mindaugą "Vara" (Galia), klaidingai vaizduoja Mortą kaip kunigaikščio Daumanto žmoną.

(J. Marcinkevičiaus "Mindaugas", M. Ziverts "Vara", lygiai kaip ir Balio Sruogos drama "Kazimieras Sapiega", išversta į anglų kalbą — ir išspausdinta baltų dramų antologijoje "Fire and Night", kurią redagavo latvių prof. A. Straumanis (Waveland Press, Inc. P.O. Box 400 Prospect Heigts, Ill. 60070, 1986).

Kaip jau minėta, šių tolimų laikų Lietuvos istorija turi nedaug šaltinių ir ne visi pakankamai ištirti. Būtų gera, kad atsirastų jaunų istorikų, ypač moterų, kurie įsigilintų į tą laikotarpį ir parašytų monografiją apie karalienę Mortą, mūsų vienintelę Karalienę.

JUSTINAS MARCINKEVIČIUS

— IŠ DRAMOS MINDAUGAS

MINDAUGAS

Gerai žinai pati:
Ne pilys laimę neša, oi, ne pilys.
Laimingas bus, jei Lietuvą matys
Vieningą, laisvą, stiprią ir galingą.
Laimingas bus, jei nusiims tą derlių,
Kurį per tokį skausmą mes pasėjom.
Laimingas bus, nes nežinos, kad tėvas
Ateina kaip vagis jo pažiūrėti.
Laimingas bus...

MORTA

Ak Mindaugai, nustok!

MINDAUGAS

O gal ir aš, sūnau, laimingas būsiu,
Kada, ant rankų paslapčia paėmęs,
Tave myluosiu...Gal ir man per skruostą
Bent sykį džiaugsmo ašara nubėgs.
Aš saugau ją, kuriu ją kaip paminklą
Ant savo meilės ir svajonių kapo.
Juk net ir mano akyse turėtų
Būt vietos vienai ašarai...Bent vienai.
Daugiau man ir nereikia. Tik vienos!
Kad ja galėčiau palydėti šauksmą,
Džiaugsmingą šauksmą, paskutinį šauksmą,
Kaip padėką dievams, kad gyvenau.

MORTA

Maldauju, Mindaugai, prašau: nustok!
Aš negaliu žiūrėt į tavo kančią.
O ir pati...kiek sykių aš pati
Vogčiom stebėdavau tave pro langą,
Kaip tu eini per kiemą, kaip tarnai
Tau žirgą atveda, o tu jį glostai...
(Ak Mindaugai, juk tu net savo žirgą
Dažniau esi paglostęs, nei mane...)
Štai tu į balną sėdi...štai sargyba
Tau atveria vartus, nuleidžia tiltą...
Aš puolu pro duris, užmiršus viską,
Norėdama į tavo balno kilpą
Įsikabinti ir nebepaleist...
Kad žirgas neštų taip per visą žemę,
Kad vilktų, tryptų, spardytų, daužytų...
Bet kad tik būčiau taip...šalia tavęs!
Susigriebiu — juk negaliu! Girdžiu, kaip tiltas
Dusliai subilda po žirgų kanopom.
O aš guliu ant slenksčio ir žinau,
Kad tai likimas mano širdį trypia.
Paskui ilgai kaip išmaldos aš laukiu
Glamonių tavo...ne, bent vieno žvilgsnio,
Bent vieno, nors ir blogo, tavo žodžio.

A. ŠVAŽAS — KARALIAUS KARŪNA

PAPROČIŲ PAINIAVOSE

PETRONĖLĖ ORINTAITĖ

V. VALIUS ILIUSTRACIJA

Vis garsinamės gerais norais išlaikyti savus papročius, skelbiamės lietuviškais renginiais, drabužiais, valgiais, kambarius puošiam tautiniais dalykais. Tik dažnai į visa tai žiūrim gana paviršutiniškai, be gilesnio apgalvojimo. O verta viską sąmoningiau suprasti ir išmanyti. Pvz. ar dažna iš mūsų sugeba atskirti (ir paaiškinti!) tikrą tautinį drabužį nuo moderniau ''patobulintų'' kostiumų, kurie dažnai pasirodo okupuotoj Lietuvoje? O beveik apsijuokiam girdamies lietuviškų valgių vaišėm viešose sueigose, kai tie skanėstai skamba taip: napoleonai, koldūnai, barankos, ponckos, bulkutės, babkos! Juoba tai jautru esant tarp svetimųjų, kuriem sudarom klaidingą įspūdį apie save: lyg mes neturim savos kalbos nei kultūros, o verčiamės svetimų tautų mišraine. Argi 22 laisvos Lietuvos metai mūsų kalbos neapvalė nuo svetimų teršalų ir nenutiesė tiesesnių gairių savai kultūrai tolyn ugdyti?

Mūsų bendroji spauda svetur gana stengiasi išsilaikyti tinkamam lygy, bet gyvoji kalba lyg vis grįžta į senus slavizmo šunkelius, per ilgus šimtmečius ypač moraline priespauda giliai įkirmijusius. Deja, ypač moterys labjausiai slystam į senas klaidas, į nejautrumą savai kultūrai, kurios pirmaeilė vertybė - sava kalba! Juk namų apyvokos, drabužių, valgių, virtuvės žodynas ypačiai apžėlęs įvairia tarša, o mes to lyg nepastebim, arba - atrodo nesvarbu. O tas gėdingas apsileidimas tuoj iškyla aikštėn, kai mūsų jaunimėlis — antra ar trečia karta svetur augęs ir gimęs — tebevartoja slaviškus barbarizmus! Juk tai mūsų, vyresniųjų, jiems nuo mažens įpiršta tautinė nuodėmė!

Atrodo nė nežinom, kad kalbininkai jau laisvoj Lietuvoj pvz. koldūnus ar cepelinus atvertė į savą kalbą. Bet mes tamsuoliškai vis labai mėgiam svetimus įvardus. Mano tarmėj, kuri buvo mažiausia nutautinta (centriniam mieste Šakiuos nė žydai nemokėjo lenkiškai, vienintelis toks miestas Lietuvoj), niekada nebuvo žodžio baronkos; argi Amerikoj netoli 40 metų įsigyvenus dar man būtina savo kalbon kišti t.y. iš naujo mokytis naujo barbarizmo? Nė nepastebim, kad kalbininkų įtaigojama mūsų vartosenoj svarbi, kone kasdieninė bliuzė verčiama į palaidinukę? Juk ši labai nepatogi (penki skiemenys!) ir netiksli, nes tas drabužis nebuvo palaidas, o gražiai pasegamas po juosmeniu, arba juosiamas su juosta. Seniau vartota striupkė arba striukė, bet tą kalbininkai paėmė vyriškai kurtkei sulietuvinti, o mum peršama palaidūnė palaidinukė neprigyja, nes netinkama, vis dar mieliau tariame bliuzę. Bet mūsų moterim ta painiava nė kiek nerūpi.

Yra nemaža ir kitų dalykų, moterų kultūros pareigai priklausančių, tik mūsų jautrumas pernelyg nudilęs.

* * *

Išeivijoj labai pamėgom įvairias šventes. Šalia tikrųjų, dar padažnėjo visokių asmeninių pramogų: įkurtuvės, išleistuvės, sutiktuvės, namų remonto ar stogo dengimo šventės, o amžiaus sukaktys pradedant nuo 20-25 metų, taipjau vedybų 15 ar 20 metų sukakus. Visa tai būtų nebloga, tik reikėtų žinoti saiką ir laiką.

Štai viena rūšis tokių asmeniškų švenčių (jas paprastai moterys šeimininkės ruošia savo namuose) — gimtadieniai ir vardinės. Svetur radome daugiausia gimtadienio tradiciją, jis gana greit ir mums prigijo, nes

malonu su kaimynais ir bendradarbiais pabendrauti, savo papročius ir valgius parodyti. Betgi iš tėvynės išsinešėm ir vardadienio paprotį, taip atsirado labai panašių švenčių šeimoje per metus jau dvigubai, pvz, jei šeimoj 5-7 asmenys, tai mažne kas mėnuo namie šventė — visuomeninius renginius nėr kada belankyti.

Net spauda vis rašo nusiskųsdama, kad dėl naminių švenčių nukenčia ir labai rimti tautiniai renginiai, bet mūsų nejautrumo vis tiek nepralaužia. Tai gal jau vardadienį atmesime? Juoba, kad gimtadienis mus glaudžiau riša prie šalies, kurioje gyvename. Tačiau čia slypi viena kliūtis, ypač moterims: ar ne juokinga, bemaž veidmainiška, kai kviečiame svečius į savo amžiaus sukakties puotą, o — nuslepiam to gimtadienio tikrą datą! Moterims visai priimta savo metų viešai neskelbti, bet dorai moteriškei nejauki tokia keistenybė - skelbtis su gimtadieniu, o vengti ištarti, kuri tai data. Todėl jei nenorim skelbtis su savo metais, turėtume užmiršti ir gimtadienio šventes.

* * *

O kaip buvo Lietuvoje? Ką sako gilesnė tradicija? Kuri šių dviejų panašių asmeniškų švenčių turi tvirtesnį pagrindą mūsų tautoje?

Lietuvoje miestai ir dvarai - tautos aukštuomenė ir kultūros atrama — buvo nutautę, ne tik kalbą atmetę, bet ir svetimą godžiai savinos, grubiai niekindami visa, kas lietuviška. Todėl savų papročių ištakas atsekam tik iš konservatyvios kaimiečių visuomenės. O ten gimtadienių nuo senų senovės visiškai nežinota. Ne dėl to, kad moterims nepatogu savo amžių skelbtis (toki niekai baudžiavos skurde ir caro priespaudoj visai nerūpėjo), tik kad toks dalykas buvo visai neįmanomas. Kaimui neteko jokių pareiškimų ar anketų užpildyti, kaip dabar miestiškoj civilizacijoj taip dažnas dalykas, visur pažymint asmens gimimo datą. Anuomet metrikų knygos buvo atverčiamos tik žmogui gimstant, vedybose ir mirštant (na, dar vyrus į kariauną šaukiant). Šiaip niekam tos datos nereikėjo, niekas nesidomėjo ir — nežinojo. Pvz, aš savo brolio ir trijų seserų, taipjau tėvų gimimo datų niekada nežinojau. Taip ir visur kaime: argi kas eis į kleboniją gaišint vargamistrą ar kitą žmogų vien dėl smalsumo? Net nė to smalsumo nebuvo. Net negražu teirautis apie kito asmeninius dalykus, taigi nė kaimynų - draugių gimtadienių niekas nežinojom. Ir ta proga sveikinti negalėjom. Būdavo tik apytikrės žinios šeimoj arba apie kaimynus: tas vaikas gimė prieš Kalėdas, anas po šv. Mykolo, kitas per Juozapines krikštytas. Ir gana; kol neišėjom į miestus gyventi (ten radom jau slaviškus papročius, daug jų priėmėm, deja, be kritikos). Tad gimtadienio tradicijos nebūta nė užuominos.

O kaip su vardinėm arba vardadieniu? Galbūt kaimiečiui sunkioj buity ir darbais iki kaklo apsunkintam tų pramogų nereikėjo? Vaišėm ir pramogom gal užteko sekmadienių ir kitų religinių švenčių? O vis dėlto ir skurde prispaustam žmogui buvo ilgesys įvairesnės dvasinės atgaivos ir pažmonių. Žemdirbiui "mužikui" nemažą dvasios stiprybę tuomet teikė kaip tik bažnyčia, nes daugumas žmonių buvo religingi. O krikščionio ryškusis ženklas -krikštas! Tai jis duoda ir ypatingą dovaną -asmenišką vardą žmogui! Po krikšto sakydavo: jau kūdikis nebe paršelis, o žmogus su šventu vardu, tad garbingas ir gerbtinas. Vėliau net juokelis atsirado toks: girdi gimtadienį turi ir veršis, ir žąsinas, o šventą vardadienį tik žmogus! Todėl gerbtina ir jo globėjo "patrono" diena! Tavo vardas yra žmogiškos garbės ženklas ir nepaprasta vertybė, todėl ir — paskata šventei.

Dar viena aplinkybė vardadienį natūraliai ir tvirtai įdiegė lietuviškam kaime nuo senų laikų, kai tauta buvo pavergta, kultūra užsmaugta, net spauda uždrausta, o slapti spaudiniai (maldaknygė visur atsirasdavo!) laikyti buvo labai pavojinga — grėsė kalėjimas ir Sibiro

V. VALIUS ILIUSTRACIJA

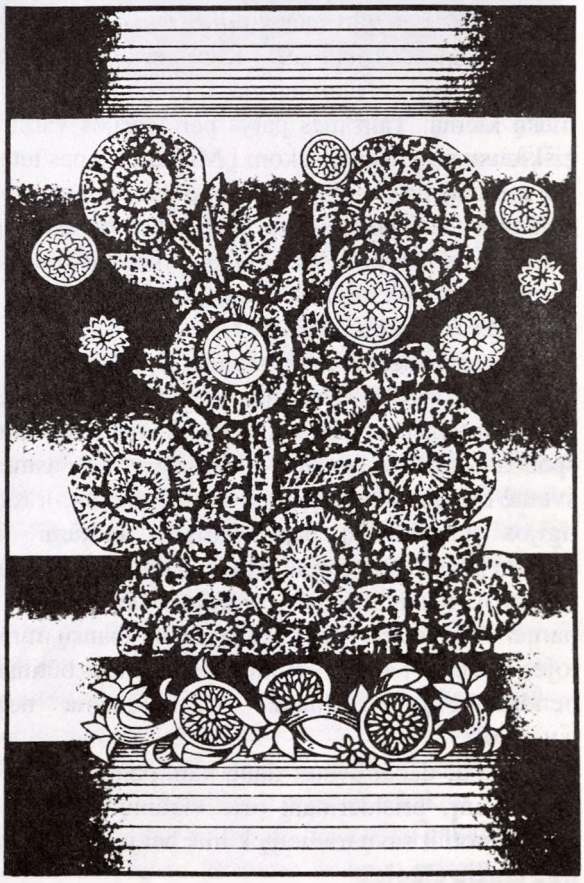

tremtis! Vysk. M. Valančius daugelį patraukė į skaitymo ir rašto šviesą, paskleidė gerų knygelių, o ''daraktoriai'' slapta mokė vaikus šen ten, bet tai buvo tik skurdi ''vargo mokykla'', kuri pažadino ilgesį siekti savos kultūros, ypač knygų.

Greta religinės raštijos, gana anksti po kaimus pasklido ypatinga pasaulinė spauda — kalendoriai! Tai buvo ir pasiskaitymo knyga su įvairiom žinutėm, ir laikraštis, išeinąs kartą metuose, ir mokslo vadovėlis. Kas tik mokėjo skaityti, nuolat skaitė ir čia pat po ranka ar lentynoj laikė, kol visai suplyšdavo, ir su Naujais Metais labai laukė naujo. Ypačiai domino kalendorinė dalis: dienų — savaičių — mėnesių puslapiai su šventųjų vardais (kokia įdomi žodžių egzotika!), o savą vardą radę, kiekvienas džiaugės - štai, ir mano vardas pagarboj tarp kitų! Šitaip natūraliai atsirado ir vardų šventės, nes visiem žinoma vieša data, gali šeimos narius ar draugus sveikinti ta proga. Juoba, kad tie krikšto vardai dažnai sutapo ir su šventojo atlaidais toj parapijoj. Taip išgarsėjo Jurginės, Petrinės, šv. Mykolas, Ona (Alvite dideli atlaidai!). Antanines šventė ne tik Antanai, bet ta data tiko ir Antaninoms. Sujungiant asmeninę šventę su religine, tas pobūvis namie savaime įgaudavo ir dvasinio - kultūrinio atspalvio: ne tik valgyt ir gert, ir save apsigarbint, kaip gimtadienį. Pvz. pas mus giminės nuo Šakių, Pilviškių ar Višakio Rūdos, taipjau iš Kapsų rinkosi pirmiausia į Petrinių atlaidus Naumiestyje, o po pamaldų važiavo į mūsų kiemą. Taip mes patys per Marijos vardą Gražiškiuose po mišparų sukom į Miknaičius pas tetą gausių giminių pažmoniui. Tose puotose būdavo prisimenamas ir tas šventasis, kas nors iš jo gyvenimo (pagal Valančiaus knygą), arba koks ryškesnis posakis iš pamokslo tos dienos atlaiduose. Taip vardadienis įgaudavo tikros šventės atbalsio.

Tad vardadieniai mūsų tautoje, ypatingom sąlygom veikiant, įsišaknijo natūraliu būdu labai seniai, kai dar buvo ''ir tamsu, ir juoda'', o beveik vienintelė kultūrinė spauda kaimuose tebuvo — kalendoriai! Ta asmeniška šventė buvo reikšminga įvairiais atžvilgiais, ji rodė religijos įtaką mūsų papročiams ir kultūrai. Todėl šventei pritiko ir pagarba, ji įaugo į tradiciją. Irgi laisvoj Lietuvoj, net ir miestuos, vardinės buvo svarbi data; pamenu, kai sesuo visą laiką tarnavo Finansų ministerijoje, birželio 13-tąją - Antaninėse būdavo būtinai visų bendradarbių sveikinama (ir norėdama negalėjo išvengti).

Žinoma, dabar svetur daug kam patogiau jau švęsti gimtadienį, prisiderinant prie vietinių papročių. Bet verta žinoti ir savų tradicijų kilmę bei jų gilesnes šaknis ilgų amžių eigoje.

IŠMINČIŲ ŠULNYS

SELMA LAGERLOEF

Senoje Judėjoje siautėjo sausra, išsekusi ir išdžiūvusi ji ėjo pageltonavusių žolių ir nudžiūvusių erškėčių viršūnėmis.

Buvo vasara. Saulė kaitino nuplikusių kalvų keteras, ir mažiausias vėjas sukeldavo dulkių sūkurius ant nuplukusių uolienų. Kloniuose bandos gyvulių stovėjo prie išdžiūvusių šaltinių.

Sausra slinko, tikrino vandens išteklius. Ji neaplenkė ir Saliamono Šaltinių, žiūrėdama dūsavo, kad uolėtose pakrantėse dar glaudėsi vanduo. Ji pasuko link garsiųjų Dovydo Šulnių, ir ten dar rado vandens.

Tada, vilkdama kojas, ji patraukė didžiuoju Karių keliu, kuris vedė iš Betliejaus į Jeruzalę.

Pusiaukelėje, prie pat kelio, buvo Išminčių Šulnys, čia ji tuoj pastebėjo, kad vanduo baigia išsekti. Sausra atsisėdo ant briaunos, kuri buvo išskaptuota dideliame akmenyje, ir žiūrėjo žemyn. Blankus vandens paviršius, kuris aiškai matydavosi, buvo visai nusekęs, dumblas dugne atrodė nešvariai. Kai Šulnys pamatė nurūdavusį Sausros veidą atsispindintį drumzliname paviršiūje, — išsigandęs sujudino vandenį.

''Aš norėčiau žinoti, kada tu nusibaigsi'', pasakė Sausra ,,nes iš gelmių tu nebegali gauti vandens, kuris tave atgaivintų. O apie lietų, dėkui Dievui, bent kelis mėnesius negali būti jokios kalbos.''

''Gali nesirūpinti'', atsiduso Šulnys. ''Niekas nebegali man padėti, nebent iš pačio Rojaus atitekėtų šaltinis.''

''Tada aš tavęs nebeapleisiu, kol viskas pasibaigs'', pasakė Sausra. Ji matė, kad Šulnys visai artinasi prie galo, ji norėjo pasidžiaugti jo mirtimi, kuri artinosi su kiekvienu išsekančiu vandens lašeliu.

Ji patogiai atsisėdo ant briaunos ir džiaugėsi kaip giliumoje dejavo Šulnys. Su didžiausiu malonumu ji

TRYS KARALIAI — LIAUDIES MENAS — ROZALIMO BAŽNYČIOS PRAKARTĖLĖ

žiūrėjo į ištroškusius pakeleivius, kurie nuleidę kibirą į dugną pasemdavo tik kelis su purvu susimaišiusio drumzlino vandens lašus.

Taip praėjo visa diena. Kai sutemo Sausra vėl pažvelgė į Šulnio gylį. Ten dar žvilgčiojo vanduo. ''Aš pasiliksiu čia per naktį'' nusprendė, ''neskubėk. Kai prašvis aš vėl pažvelgsiu gilyn, tada tikrai tau bus atėjęs galas.''

Sausra įsitaisė nakčiai ant šulnio stogelio, kurios čia būna dar baisesnės negu Judėjos karštos dienos. Girdėjosi šakalų ir šunų kaukimas, kurį palydėdavo ištroškusių karvių ir asilų baubimas. Kai kiek pakildavo vėjas, ne vėsuma, bet drėgna ir karšta, kaip miegančio slibino alsavimas, srovė pripildydavo orą.

Žvaigždės mirgėjo visoje savo grožybėje, o mėnulio delčia melsvais spinduliais švietė į pilkas kalvas. Šitoje šviesoje Sausra pamatė nuo kalvų besileidžiantį karavaną, kuris suko link Išminčių Šulnio.

Sausra pažvelgė į ilgą vorą ir džiaugėsi, kad Šulnyje neberas nei vieno lašelio vandens troškuliui nuraminti. Keliavo taip daug žmonių ir gyvulių, net ir sklidinai pilnutėlį Šulnį vien tik jie galėjo visai ištuštinti. Staiga ji pastebėjo, kad kažkas paslaptingo gaubė šį karavaną, kuris keliavo nakčia. Kai kupranugarių virtinė pasirodė horizonte, atrodė, lyg jie būtų nužengę iš aukštybių. Mėnulio šviesoje jie matėsi daug didesni, ir savo naštą jie nešė lengvai.

Sausra negalėjo apsispręsti, kol pati įsitikino ir viską apžiūrėjo. Ji aiškiai išskyrė tris pirmuosius kupranugarius, kurie buvo dromedarai — vienakupriai, pilkais žvilgančiais kailiais, pažaboti puikiais pakinktais ir balnais, ant kurių jojo kilmingieji raiteliai.

Visa vora sustojo prie Šulnio, vienkupriai suklupo ir jų raiteliai nulipo. Kupranugariai, kurie nešė krovinius, liko stovėti. Susibūrę į krūvą, jie atrodė kaip mišinys ilgų kaklų, kuprų ir tvarkingai sukrautų krovinių.

Trys vienakuprių raiteliai tuoj priėjo prie Sausros ir ją pasveikino rankos pridėjimu prie savo kaktos ir krūtinės. Ji pastėbėjo, kad jie dėvėjo akinančiai baltais rūbais ir dideliais turbanais, kuriuose žvilgėjo prisegtos, lyg

tik ką iš dangaus nukritusios, žvaigždės

''Mes keliaujame iš tolimų kraštų'', pasakė vienas iš svetimšalių, ''mes prašom pasakyti, ar tikrai šis yra Išminčių Šulnys.''

''Šiandien jis dar yra taip vadinamas'', atsakė Sausra, ''bet rytoj čia jokio Šulnio nebebus. Šią naktį jis mirs.''

''Aš taip ir pagalvojau, kai tave čia pamačiau,'' pasakė raitelis. ''Bet ar tai nėra vienas iš šventųjų Šulnių, kuris niekad neišsenka? Iš kur jis gavo tokį vardą?''

''Aš žinau, kad jis yra šventas'', atsakė Sausra, ''bet ką gali tai pagelbėti? Trys Išminčiai seniai yra Rojuje.''

Keliauninkai pasižiūrėjo viens į kitą.

''Ar tu tikrai žinai senojo Šulnio legendą?'' paklausė jie.

''Aš žinau visų šulnių, upių, šaltinių ir tvenkinių legendas'', išdidžiai atsakė Sausra.

''Padaryk mums malonumą, papasakok'', paprašė svetimšaliai, ir susėdo aplink visos žaliuojančios augmenijos priešininkę.

Sausra pasitempė, patogiai atsisėdo kaip pasakų sekėja ir tada pradėjo pasakoti:

''Medejos šalyje prie dykumų stovi Gabės miestas, į kurį aš mielai užsuku. Ten prieš daugelį metų gyveno trys vyrai, kurių išmintis buvo plačiai pasklidusi, bet jie buvo neturtingi. Tai buvo neįprasta, nes Gabės mieste išmintis buvo labai gerbiama ir gerai atlyginama. Bet jiem kitaip eitis negalėjo, nes vienas iš jų buvo labai senas, kitas — raupsuotas, o trečias — juodas su didelėm lūpom. Žmonės galvojo, kad senasis buvo per daug senas, kad galėtų kitus pamokyti; nuo antrojo visi šalinosi iš baimės; trečiojo niekas nenorėjo klausyti, nes išmintis niekada neateidavo iš Etiopijos.

Trys išminčiai dėl savo nesekmių susibūrė kartu. Jie kartu melsdavosi prie tos pačios šventyklos vartų, o naktimis kartu miegodavo ant to pačio stogo. Tokiu būdu jie praleisdavo daug laiko kartu, stebėdami ir kalbėdami apie aplinką.

Vieną naktį visiem jiem bemiegant ant stogo, kuris buvo apaugęs raudonom aguonom, atsibudo seniausias ir apsižvalgęs aplink pabudino abu kitus.

'Tegul būna pagarbintas mūsų neturtas, kuris mus privertė miegoti po atviru dangumi', pasakė senasis. 'Atsibuskite ir pažvelkite į dangų.'

''Tai buvo naktis'', pasakė Sausra kiek ramesniu balsu, ''kurios niekas, kas ją matė, negalės pamiršti. Visa erdvė buvo taip šviesi, kad dangaus skliautas, kuris gaubia mus, atrodė peršviečiamas ir banguojantis kaip jūra, pilnas žvaigždžių versmių, kurios kilo aukštyn ir žemyn.

Trys vyrai aukštybėse pamatė tamsumą, kuri rėždama dangų artėjo ir šviesėjo kaip besiskleidžiančios rožės pumpuras (tegul Dievas leidžia joms visoms suvysti). Darėsi vis šviesiau, nakties tamsybė kaip šydas praskydo, šviesa sklido į visas puses kaip keturi lapai. Pagaliau priartėjusi prie žemiausios žvaigždės, šviesa sustojo. Tamsuma visai pranyko, padangė nusidažė rausva spalva ir sužibo žvaigždžių Žvaigždė.

Kai neturtingieji vyrai tai pamatė, išmintis juos apšvietė, kad tai yra valanda, kada žemėje gimė Karalius, kurio galia bus didesnė už Kyro ir Aleksandro. Ir jie pasakė viens kitam: ''Eikime pas naujagimio tėvus. Papasakokime jiems ką mes matėme. Gal jie mus apdovanos brangenybėm ir pinigais.

Jie pasiėmė savo ilgas kelionės lazdas ir išėjo; keliavo per visą miestą iki miesto vartų, bet čia sustojo, nes priekyje tęsėsi begalinė dykuma, kurios žmonės vengdavo. Tada jie pamatė, kaip iš naujos Žvaigždės sklindantis šviesos rėželis nušvietė kelią per dykumą. Ir pasitikėdami, jie žengė Žvaigždės nušviestu keliu.

Jie keliavo visą naktį dykumos platybėmis, eidami kalbėjosi apie gimusį Karalių, kurį tikėjosi rasti auksiniame lopšyje, žaidžiantį su brangakmeniais. Jie trumpino kelionės nakties valandas besitardami: kaip jie nusilenks karalienei — motinai ir karaliui — tėvui, ir pasakys, kaip Dangus jų sūnui suteikė tvirtybę, grožį ir laimę, didesnę — negu Saliamono Laimę.

Jie tikėjo, kad Dievas juos parinko ir apšvietė jų kelią, kad naujagimio tėvai jiem duos ne mažiau dvidešimt maišelių aukso, o gal dar ir daugiau, kad nebereikėtų vargti beturčių vargų.

''Aš tykojau kaip liūtė dykumose'', pasakojo Sausra, ''kad galėčiau juos užpulti visom trokštančiųjų kančiom, bet jie praėjo nepastebėti, Žvaigždė vedė juos. Sekantį rytą, kai dangus prašvito ir kitos žvaigždės užgęso, šita vis rodė kelią per dykumą iki oazės, kur buvo šaltinis ir bujojo daktilių palmės. Ten jie pailsėjo ir tik sutemus, vedami Žvaigždės šviesos spindulių, keliavo toliau. Ji pravedė juos pro aštrius erškėčius, aplenkė bedugnes ir slenkančių smėlynų sukurius, išvengė karštų saulės spindulių ir dykumų audrų.

'Dieve, apsaugok mus ir palaimink mūsų kelionę, mes esame Tavo pasiuntinai, 'sakė išmintingieji vyrai.

''Bet ir aš,'' pasakojo Sausra, ''pagaliau užvaldžiau tų keliautojų širdis, kurias paverčiau sausa dykuma. Jos prisipildė didybe ir gobšumu. 'Mes esame Dievo pasiuntiniai,' kartojo trys išmintingieji,' naujagimio Karaliaus tėvas tikriausiai dovanos mums viso karavano auksą.

Pagaliau Žvaigždė atvedė per garsiąją Jordano upę ir Judėjos kalnynus. Vieną naktį ji sustojo virš Betliejaus

PIEMENĖLIAI — LIAUDIES MENAS — ROZALIMO BAŽNYČIOS PRAKARTĖLĖ

miestelio ir švietė pro uolėtas kalvas ir alyvmedžius.

Trys išmintingieji dairėsi aplink ieškodami rūmų, bokštų bei aukštų mūrų ir viso to, kas priklauso karališkam miestui, bet nieko panašaus nebuvo. Dar blogiau, nes Žvaigždė švietė ne ant pačio miestelio, bet vedė juos į pakelėje esančią grotą, iš kurios angos sklido švelni šviesa. Keliautojai pamatė mažą kūdikį ant motinos kelių. Ji jam dainavo lopšinę.

Išmintingiesiem lyg ir atrodė, kad šviesa kaip karūna švietė virš kūdikio galvutės, bet jie nėjo į vidų, sustojo, neskelbė karalystės pranašysčių; savęs neišduodami, jie pasitraukė į kalnynus.

Ar mes išsiruošėme pas neturtinguosius, kurie yra tokie pat, kaip ir mes? Klausė jie. Ar Dievas atsiuntė mus čia, kad pajuoktume ir atiduotume pagarbą aviganio sūnui? Šis vaikas nieko geresnio nepasieks, tik šiuose kloniuose ganys bandą.

Sausra susilaikė ir pažvelgė į ganytojus. Lyg klausdama, ar tai nėra teisybė? Kai kada būna dalykų, kurie yra sausesni už dykumos smėlį, bet nieko nėra nevaisingesnio už žmogaus širdį.

''Trys išmintingieji kiek paėję pagalvojo, kad jie neteisingai ėjo Žvaigždės keliu'', tęsė Sausra. ''Jie pakėlę akis į dangų ieškojo Žvaigždės, kad jiems parodytų tikrą kelią. Bet Žvaigždė, kurią jie sekė iš Rytų, buvo dingusi.''

Trys svetimieji nulenkė galvas, jų veidus slėgė gilus rūpestis.

''Kas toliau sekė'', kalbėjo pasakotoja, ''sprendžiant pagal žmoniškumą, atsitiko kažkas džiuginančio. Aišku, trys vyrai pamatę, kad Žvaigždės nebėra, tuoj suprato, kad nusidėjo Dievui. Ir su jais atsitiko tai'', tęsė Sausra, ''kas atsitinka su dirvožemiu, kai prasideda lietingas oras. Jie sudrebėjo iš išgąsčio, kaip sudreba žemė nuo žaibo ir perkūnijos. Jų galvosena pasikeitė ir nusižeminimas išbujojo jų mintyse, kaip išbujoja žalia žolė.

Tris dienas ir tris naktis jie keliavo ieškodami Kūdikio, kurį jie norėjo pagarbinti. Bet Žvaigždė nebepasirodė. Jie klaidžiojo visur, — buvo susirūpinę ir nuliūdę. Trečią naktį jie pasiekė šitą Šulnį, kur norėjo atsigerti. Dievas jų nusikaltimą atleido. Kai jie pasilenkė, žemai ant vandens paviršiaus, jie pamatė Žvaigždės atspindį, kuri juos lydėjo iš Rytų. Jie išvydo ją ir danguje, tada skubėjo atgal į Betliejų ir į grotą. Jie puolė ant kelių prieš Kūdikį ir sakė: 'Mes atnešam

auksiniuose induose brangių aliejų ir smilkalų didžiajam Karaliui Žemėje, kuris gyvens nuo jos pradžios iki pabaigos.' Tada Kūdikis uždėjo savo rankelę ant jų palenktų galvų; kai jie pakilo, pamatė, kad buvo apdovanoti didesnėm dovanom, negu koks karalius būtų galėjęs apdovanoti. Senasis tapo jaunu, raupsuotasis — sveiku, tamsusis — baltu. Pasakojama, kad jie buvo tokie laimingi, jog kiekvienas iš jų pasidarė karaliumi savoje karalijoje.''

Sausra nutilo ir trys svetimieji ją pagyrė. ''Tu pasakoji labai gerai'', jie tarė. ''Bet mane stebina, kad trys išmintingieji nieko gero nepadarė šiam Šulniui, kuris jiems parodė Žvaigždės atspindį. Ar jie tai pamiršo?''

''Ar neturėtų šis Šulnys visada čia būti ir priminti žmonėm'', pasakė antrasis, ''kad laimė kuri pranyksta išdidumo aukštybėse, — atsiranda nusižeminimo gilumoje?'' — ''Ar tie kurie pasitraukia yra geresni už tuos, kurie gyvena?'' pasakė trečiasis. ''Ar dėkingumas pranyksta pas tuos, kurie gyvena Rojuje?''

Tai išgirdusi Sausra suklyko iš išgąsčio. Ji atpažino svetimuosius, ji suprato, kas buvo tie keliautojai. Ir įtužusi ji nuūžė tolyn, kad nepamatytų, kaip Išminčiai pašaukė tarnus su kupranugariais, kurie buvo apkrauti vandens maišais: iš Rojaus atgabentu vandeniu jie atgaivino mirštantį Šulnį.

Iš ,,Geschichten zur Weihnachtszeit'' — iš vokiečių kalbos vertė — *NORA KULPAVIČIENĖ*

Selma Lagerloef *(1858-1940) garsi rašytoja iš Švedijos; pirmoji moteris gavusi Nobelio literatūrinę premiją 1908 metais; šalia literatūrinės kūrybos buvo žinoma kovotoja už visų tautų taikų sugyvenimą, krikščioniškų vertybių iškėlimą ir moterų lygybės teisių įgyvendinimą.*

Praėjusių dienų literatūros vakaro nuotrauka, kuriame dalyvavo ir mūsų literatės-veteranės: poetė GRAŽINA TULAUSKAITĖ-BABRAUSKIENĖ (kairėje) ir rašytoja JUOZĖ AUGUSTAITYTĖ-VAIČIŪNIENĖ; kiti dalyviai rašytojai iš k.: A. Kairys, Č. Grincevičius, N. Bindokienė, J. Švabaitė-Gylienė, K. Bradūnas.

AR TINKAMAI VADINAME LIETUVIŲ VALGIUS?

BR. ŠIMKIENĖ

Lietuvių virtuvė įvairesniais ir sudėtingesniais valgiais praturtėjo tik šio šimtmečio pradžioje, ir ypač nepriklausomybės laikais, kada buvo pradėta moteris mokyti naujoviškai šeimininkauti, paruošti ir gaminti maistą. Gerėjant gyvenimo sąlygoms, žmonės panoro geresnių patiekalų kasdieninei mitybai, ir ypač svečių stalui. Namų ruošos mokytojos, restoranų virėjai ir taip pat pačios šeimininkės sugalvodavo naujų patiekalų, nes kulinarija labai palanki nesibaigianti sritis išradimams. Tuos naujus ir jau seniau žinomus valgius savaip ir gal bet kaip pavadindavo. Taip pat įdomesnių, tinkamesnių valgių receptų pasiskolindavo ir iš kitų, daugiausiai kaimyninių kraštų, nes jų valgių produktai buvo gaunami ir įprasti mūsų krašte.

Virėjoms yra žinoma, kad daugelio patiekalų receptas gali būti šiek tiek keičiamas, nepridedant kai kurio priedo arba pakeičiant kitu, nuo ko, valgio skonis, išvaizda bei vertė nenukenčia ir nenutolsta nuo originalo. Keičiant daugiau, žinoma gaunasi visai kitas valgis. Taigi iš kitur gautų valgių kai kurie receptai buvo šiek tiek keičiami, pritaikomi sąlygoms ir mūsų žmonių skoniui. Lietuvių jie buvo pamėgti, greit plito ir ilgainiui buvo pradėti vadinti lietuviškos virtuvės patiekalais. Vieni buvo vadinami lietuviškai, kitus įpratome vadinti originaliais pavadinimais. Tuo būdu pas mus atsirado: baumkuchenai, babkos, kugeliai, šniceliai, rostbifai, kotletai, siernikai, naliesnikai, ponckos ir t.t., nes, kaip žinome, dažno krašto virtuvės valgių sąrašuose būna visokiausių svetimų patiekalų originaliais pavadinimais, kas ir parodo patiekalo kilmę. Yra garsių patiekalų, ypač tortų, minimų kulinarijos knygose, kurių pavadinimo keisti neįmanoma, jei jie gaminami nekeičiant recepto. Nors dažnas receptas būna šiek tiek keičiamas, kaip kad lietuvės-šeimininkės kiek pakeitė tortą ,,napoleoną'', kuris kartais vadinamas lietuvišku ,,napoleonu.''

Lietuvoje visada buvo kepamas velykinis pyragas ,,babka''. Vėliau bandytas vadinti ir rašyti ,,boba'' arba net ,,velykinė boba''. Šis vertimas į lietuvių kalbą buvo teisingas, tačiau keistokai skambantis ir praktiškai nevartojamas. Šeimininkės kepdamos tokį pyragą vadina ,,babka'', bet ne ,,boba''. ,,Babka'' yra žinomas kaip geros rūšies mielinis apskritos aukštos formos pyragas, kuris tebėra kepamas Velykų ir kitų švenčių proga daugelyje rytinės Europos kraštuose. Ten yra kepamos žemos ar kitokios formos ,,babkos'' (nes kitokios viryklos). Mirkytos romu — yra vadinamos ,,baba au rum, todėl kai kas mažas ,,babkas'' vadina ,,baba''.

Knygoje ,,Lietuvių valgiai (1983 m. Vilnius), autorės-agronomės daugumą svetimų valgių pavadinimų sulietuvino, tik kai kurie įprasti, visiem žinomi, palikti originaliais pavadinimais. Velykų ,,bobai'', dėja, kito pakaitalo nesurasta. Mielinis ar kitoks bent kiek aukštesnis pyragas vistiek vadinamas ,,boba'' ,,bobelė''.

Minėtoje knygoje kitų valgių pavadinimai sulietuvinti sekančiai: baumkuchenas-šakotis (kartais vadinamas raguotis, raguolis); krustai-žagarėliai; pončka-spurga; piernikai-pyragaičiai, sausainiai; baronka-riestainis; košeliena-šaltiena, drebutiena; ruliada-vyniotinis; šniceliai-pjausniai; buljonas-sultinys; zrazai-suktinukai; kotletai-maltiniai; siernikai-varškėčiai; naliesnikai-lietiniai; blynai-sklindžiai; ploniais arba kėpiais senovės lietuvės vadindavo kvietinius blynus kepamus ant žarijų. Vinegretas-mišraine; viskas sumaišyta, sukratyta vadinama mišraine, drebiniu, kratiniu ir panašiai. Daug valgių pavadinimų nurodo iš ko valgis pagamintas, kaip daržovienė, žuvienė, kruopienė, bulvienė arba bulvinė, kopustinė, morkinė (sriubos). Kitų valgių pavadinimai nurodo kaip valgis pagamintas: apkepas, užteptinis (kuo tepama), užkoptinis (užteptapakepinta duonos riekė) ir t.t. Šiupinys-šiupt saują žirnių, pupų, kruopų, lašinukų į puodą ir išverda šiupinys. Koldūnai-šis pavadinimas yra plačiai žinomas. Tačiau kartais koldūnai yra vadinami virtiniais su mėsa, virtiniai su lašinukais ar su varške. Virtinius su mėlynėmis arba kitomis uogomis žemaitės vadina šaltanosiais, nes valgomi ir šalti. O virtinius arba verstinius su morkomis senovės lietuviai vadino riaušiais. Kugelis-bulvinis plokštainis; gal geriau tiktų vadinti bulviniu tarkainiu, nes nevirtos bulvės tarkuojamos. Kugelis - nors ir nelietuviškai skambantis žodis, tačiau toks vartojamas spaudoje ir buvo aprašytas amerikiečių periodiniame leidinyje Reader's Digest. Kaip lietuviškas patiekalas.

Cepelinai arba didžkukuliai, taip pat vadinama mėsos kukuliai, žuvies kukuliai ir t.t. žodis didžkukuliai-sunkiau ištariamas, ypač vaikams, o svetimtautis tai ir nemė-

Z. Tenisonaitė
Natiurmortas

gins ištarti. Pavadinimas ,,cepelinai'' (tarptautinis žodis), nurodantis pagaminto valgio išvaizdą. Visi bulviniai valgiai kaip tarkainiskugelis ir kiti yra lietuviški, dažnai minimi spaudoje, tačiau nors ir lietuviški, bet pasirodymui netinka: nepadėsi ant velykinio stalo! Bulvės Lietuvoje buvo ir tebėra svarbus žemės ūkio produktas, tai antra duona po ruginės, kasdieninis vienoks at kitoks valgis savotiškais pavadinimais. Knygose ,,Žemaičių valgiai'' ir ,,Močiutės vaišės'' autorė J. Ugінčienė yra surinkusi (susipratusiom šeimininkėm talkininkaujant) senesnius bei naujus bulvinius ir kitokius žemaičių valgius savotiškais pavadinimais: kukorai-morkomis įdaryti virtų bulvių virtiniai, kepami krosnyje; bulboniai-bulvinės bandelės pagamintos su miltais ir kiaušiniais; kakazikas-virtų bulvių apkepas, valgomas su aguonų padažu; kiunkė-bulvių košė su žirniais ir daugelis kitų ir su kitais pavadinimais valgymų, kas parodo mūsų šeimininkių išradingumą panaudojant tuos pačius produktus, paruošiant kitokius įvairesnius ar naudingesnius patiekalus.

Laikui slenkant ir ekonominėms, socialinėms ir net klimato sąlygoms kintant, kinta ir valgiai: vieni nusibosta, kitiems atsiranda produktų trūkumas, išrandami nauji valgiai su naujais pavadinimais.

''Bobos'' kilmė

...Bobos terminas žiloje senovėje buvo skirtas ne tik moterų, bet ir vyrų giminystės bei gentystės ryšiams pažymėti. Pvz., bobutės vyras vadinosi babutinu, ketvirtasis iš eilės moters vyras vadintas kali-baba, arba bob-kalys, vyras, vedęs seną moterį, vadinosi bobvedys, vyras, rankiojantis gydomąsias žoles bei užsiimąs gydymu buvo vadinamas babutininku, elgetaująs vyras vadintas babužiu, Babušis, Babaužis, Baubas, Babokas, Babožius buvo taip pat vyriškos mitinės namų būtybės.

Patriarchato laikais kai kuriuose kraštuose garbingą bobos pavadinimą buvo priėmę genčių vyresnieji. Pvz., turkai tėvą vadina baba. Turkai ir armėnai haremo viršininką vadino baba. Aleksandrijoje patriarcho titulas buvo baba.

Klasinėje visuomenėje bobos terminas nustojo garbingos reikšmės ir virto neigiamu. Aukštosios klasės moterys bobos vardo visiškai atsisakė. Valstietės, iš dalies ir miestietės, ištekėjusios moterys dar ne taip seniai buvo vadinamos bobomis. Taigi ilgus šimtmečius moters vadinimas boba nebuvo laikomas įžeidimu. Neįsižeisdavo moterys, kai vyras žmoną vadino ''mano boba'', kai gražios rudens dienos vadinamos ''bobų vasara'' ir pan. Tačiau šalia to bobos terminas vis dėlto įgavo neigiamą prasmę. Pavadinti boba buvo ir yra tolyga keiksmažodžiui...

(iš''Mokslas ir gyvenimas'' — Dr. Pr. Dundulienė).

• KNYGOS

,,TARP ILGESIO IR TĖVIŠKĖS''

— ALĖS RŪTOS KNYGA

NORA KULPAVIČIENĖ

Alės Rūtos surašytus apsilankymo Lietuvoje įspūdžius išleido Nidos leidykla Anglijoje. Tai yra stambi knyga, susidedanti iš atskirų straipsnių, kurių dalis jau anksčiau buvo paskelbta periodinėje spaudoje, nes kelionė vyko kažkada apie 1979 metus.

Autorė knygoje išdėsto savo labai asmenišką nuomonę, dvejones, abejones bei nuotaikas, kurios daug kur skamba tipiška išeivio nostalgija, idealizuojančia laike sustingusią praeitį. Šių aprašymų negalima būtų priskirti eilinei kelionių aprašymų knygai, nes išskiriant trumpai, beveik reportažiniai, paminėtus sustojimus Helsinkyje, Leningrade bei kituose pakelės miestuose, visas pasakojimas sukasi tik apie artimus žmones. Susitikimai su giminėmis. Susitikimai su mokslo draugais. Susitikimai su buvusiais bendradarbiais. Iki smulkmenų surašyti visi suėjimai bei pasisvečiavimai — su visom nuotaikom bei visais pokalbiais. Didelė dalis tų aprašymų yra skiriama artimų šeimos narių nesantaikų bei problemų detaliam išryškinimui.

Penkių dienų apsilankymo laikotarpis yra labai trumpas, todėl ir to nesibaigiančio skubėjimo įtampa jaučiama ne tik kiekviename aprašomame žingsnyje, bet ir kiekviename ištartame žodyje. Dešimt minučių skiriama vienam žmogui, penkios minutės — antram, o su trečiu, keturiasdešimt metų nematytu, tik tarpduryje persimetama keliais sakiniais. Skubama ir skubama, pamatyti norisi daug ką, o to laiko taip maža. Kaip ir autorė rašo (259 psl.): ,, . . . žmonės, žmonės . . . O Vilniaus dar kaip ir nemačiau . . .''

Detalus aprašymas jaučiamas visoje knygoje, bet kai kur per daug ištęstas, kaip pats apsisprendimas keliauti ir visas dovanų supirkimas bei čemodanų pakavimo procesas.

Autorė tarp visų pasakojimų įterpia savo asmeniškas pastabas ir išvadas, vienas iš jų nostalgiškai skambančias, kitas — šiam laikui nebeatatinkančias arba visai nesuprantamas. Pvz. rašoma, kad Vilnius dar šiaip taip atrodo, o Kaunas — baisiai. Nuo 1979 metų praėjo daug laiko . . . Dabar Kaunas daro gražaus europietiško miesto įspūdį; gerai yra sutvarkyta tik pėstiesiems skirta Laisvės Alėja ir kitos gatvės; sistematingai ir kruopščiai baigiamas restauruoti senamiestis, jo architektūriniai paminklai. Deja, to negalima pasakyti apie Vilniaus senamiestį, kuris yra labai blogame stovyje . . .

Sunkiai yra suprantama tokia pastaba (178 psl.): ,, . . . Iš viso, okupuotoje Lietuvoje — per daug muziejų! . . .'' Nejaugi? Vakarų kultūros kraštuose muziejai priklauso prie tų būtinybių, kurie kultūringą kraštą daro skirtingu nuo atsilikusių. Tik reikia pasižvalgyti Europoje, čia muziejų

yra labai daug ir labai įvairių. Vieni iš jų yra pasaulinio garso, kiti — tik vietinio, nes ir mažiausia vietovė nori ateičiai įamžinti savo meną, istorinę bei etnografinę praeitį. Todėl ir labai gerai, kad lietuviai stengiasi išlaikyti viską, kas siejasi su mūsų kultūra, ateinančiom kartom. Galima tik palinkėti, kad tų muziejų būtų daugiau! Gaila, kad praeityje besivaikant mieščioniškų ,,naujovių'', daug buvo sunaikinta kultūrinių vertybių pakeičiant jas nevykusiom — ,,moderniom''.

Šią kelionę geriausiai galima apibudinti pačios autorės žodžiais (14 psl.):

,, . . . Gyvenimo srovė neša mus tolyn. Keičiasi laikai ir papročiai. Gyvenimo srovė neša ir mūsų brolius tėvynėje, deja, kita linkme. Ar tik mes nenutolstame vieni nuo antrų? Ar atsipažinsime, kai dar po ilgesnių metų susitiksime? Gyvenimo realybė žeidžia mus ir glosto, keičia mūsų paviršių, keičia kiek ir sielą . . .''

Alė Rūta — Tarp ilgesio ir tėviškės; *kelionės į Lietuvą įspūdžiai; dailininkė —* **Rasa E. Arbaitė;** *Nidos Knygų Klubo leidinys, Nr. 113, 1987 m.; 358 psl., kaina — $10.50.*

Rūta Alšytė

Rūta Alšytė (rašytojos Janinos Narūnės vaikaitė) gyv. Floridoje, prieš vienuolika metų pradėjo reikštis lietuviškoje spaudoje kaip mažametė-gabi poetė. Baigusi Floridos International ir Gainsville universitetų žurnalistikos skyrių, taip pat specializavosi anglų kalbos ir televizijos-komunikacijos skyriuose. Teberašo eilėraščius angliškai ir lietuviškai; jos angliški eilėraščiai buvo spausdinami periodinėje spaudoje.

RŪTA ALŠYTĖ

BISKAJOS LAGUNOJE

Laguna plaukiam tavo mažu
laiveliu, lėkštam vandenyj,
viršum marių žolės.
Srovė neša mus į vieną pusę,
vėjas — į kitą.
Tarp vandens ir dangaus —
miesto ruožas, žalsvas ir baltas.
Mažiukai namai, mašinos,
žmonių kasdieniai vargai.
Smulkūs jie, rodos, nykščiu
juos uždengti galėtum.

Vandenų keliautojau! Gera būt
su tavim: tu pažįsti inkarą,
akmenį po vandeniu.
Akylas esi, kaip vanagas.
Akys, linksmos, šypso.
Laguna tavo kiemas.
Laivelis — tavo namai.

Tu mane pasikvietei,
kad išmokčiau žvejoti.
Užmetu meškerę nevikriai,
ne ton pusėn, kur reikia.
Nieko neišmokau.
Rimtas, tu uždedi masalą.
Išsitiesus laive, šnabždu
mažosioms žuvytėms:
—Meškerę aplenkit!
Plaukit į gilumą
laisvos!

600 METŲ KRIKŠČIONYBĖS MINĖJIMO ROMOJE EKSKURSIJA

J. PRUNSKIS

Apvažiavęs visus kontinentus ir beveik visą Europą — nebuvau Italijoje, Šveicarijoje, bei atsistatytoje po karo Vokietijoje. O čia dar raginimas, ir gal pareiga dalyvauti Romoje 600 metų nuo krikščionybės įvedimo Lietuvoje, nulėmė mano apsisprendimą vykti. Šiuo kartu vykau Vyties suorganizuotoje grupėje. Toje grupėje-apie 200 asmenų, daugiausia pensininkai, o iš jų apie 65% moterų. New Yorką apleidome prieblandoje. Pakilus virš aerodromo įvairiaspalviai miesto žiburiai priminė milžinišką papuoštą Kalėdų eglutę, bet tas neilgai truko — debesys pridengė žemę ir mes nuskridome dideliame aukšty. Naktis buvo labai trumpa: po poros valandų pradėjo švisti ir gan greit atėjo diena. Po 6-7 val. skridimo nusileidome Frankfurto aerodrome. Man teko čia lankytis 1946 metais ieškant USA konsularinės pagalbos išvykimui į Ameriką. Tada visas miestas buvo griuvėsių krūva; prie gelžkelio stoties sugriauto namo viršūnėje padėta buvo žmogaus kaukuolė. Dabar Frankfurtas nebeatpažintinas po 1946 m. vaizdų: namai gražūs erdvūs, daug žalumo, gražiai užlaikomos žolės ir daug medžių. Gatvės gerai išplanuotos. Nežinant istorijos, niekas netikėtų Vokietijos miestų griuvėsiais prieš 40 metų. Pailsėję naktį švariame ir luksusiniame viešbuty buvome nuvežti autobusu prie Reino upės, kame sulipę į didoką laivą porą valandų plaukėme Reino upe. Ta upė po didelio lietaus buvo užtvinus su vietomis apsemtais keliais ir šaligatviais. Stebėjome aukštus Reino upės krantus ir apylinkės miestelius, užsigerdami alumi bei vaišinami laivo bufete, gėrėjomės ta kelione. Prie Boppart prieplaukos išlipome į krantą, susėdę į autobusus vykome aplankyti vienintėlės lietuvių gimnazijos Vokietijoje, Lampertheime. Jau iš tolo pamatėme plevėsuojant lietuvišką vėliavą. Gimnaziją radome remontuojamą po įvyku-

sio gaisro. Buvome įspūdingai sutikti: salėje grojo mokyklos orkestras ir keletas porų bei ekskursantų bandė net šokti. Buvome pavaišinti kepta dešra bei mėsa, pagirdyti alumi ir bealkoholiniais gėrimais. Ekskursantai pasirašė svečių knygoje ir aukų lape. Tarp aukų matėsi ir šimtinių. Po poros valandų viešnagės buvome išlydėti mokyklos vadovybės ir išvykome į universitetų miestą Heidelbergą, kur tuoj po karo studijavo daug pabaltiečių. Tai gana senas miestas, važiuojant matėsi daug senos statybos pastatų, kurie mažai nukentėjo karo metu. Lietui lyjant per autobuso langus stebėjome siauras gatveles. Patogiai išsimiegoję Liudwigshafen viešbutyje, ryte kelionę tęsėme tais pačiais autobusais. Kelias pilnas gražių vaizdų — besikeičiantis miškais, ežerais ir kalnais. Taip artinomės prie Alpių. Važiuodami smarkiai kalnuotomis Alpių papėdėmis pervažiavome Šveicarijos-Vokietijos sieną. Įžengus į Švaicariją beveik be valdžios kontrolės, nors turėjome pasus parengtus, kurių nereikėjo parodyti. Šveicarijoje pirmas sustojimas tai apžiūrėjimas Reino krioklio. Tai nedidelis vandens krioklys palyginus su Niagaros kriokliu, bet visgi įdomus, nes čia Reino upė yra gana plati, o ji ir gerai žinoma visoje Europoje. Vykstant į Ciurichą matėsi gana daug lygumų ir ten gerai išvystytas žemės ūkis su gerai išdirbta žeme ir gražiai augančiais javais. Lietui lyjant pravažiavome Ciurichą, dažnai girdėtą besimokant geografiją gimnazijoje, tačiau jį apžiūrėjome tik per autobuso langą. Sustojome Šveicarijos Liucernoje porai naktų, kurį apžiūrėjome gana gerai. Čia ekskursantai pirko laikrodžius ir kitus suvenyrus. Kainos, ypač maisto, gana aukštos tiek Šveicarijoje, tiek Vokietijoje. Už kavos puoduką kartais reikėjo mokėti 2 dolerius. Į pavakarį buvome nuvežti į netoli Lucernos esanti kalną; čia apie 7000 pėdų buvome užkelti traukinėliu, kuris lipo aukštyn 35 laipsnių kampu. Kylant į kalną matėsi lygumose besiganančios karvės su varpeliais pakaklėse. Pasikeičiant matėsi didelės bedugnės ir tarpekliai. Pakilus į kalno viršūnę, kuris buvo padengtas sniegu, restorane, nors ir brangiai, papietavome. Į pakalnę važiavome ant geležinio lyno prikabintose "pintinėse" po keturis žmones. Tokia kelionė daugumai buvo pirmutinė. Žiūrint į apačią matėsi pasibaisėtinas vaizdas...

Palikdami Šveicariją vykome per Alpių kalnų, taip vadinamą St. Gotthard Pass, tai virš 6900 pėdų aukščio tarpeklis. Kelias labai išrangytas ir vietomis žiūrint per autobuso langą matėsi šiurpą kelianti bedugnė, o kalnų viršūnės baltavo gražiai padengtos

„Moters" bendradarbis J. Prunskis su žmona Venecijoje

sniegu. Pačioje kalno viršūnėje sustojome restorane pietų. Vaizdai buvo viliojantys, visur baltas sniegas po vakarykštės pugos, o tai buvo birželio pabaigoje. Slenkant autobusams į pakalnę ir Alpių kalnams mažėjant, įžengėme į Italiją, kame Stressos kurorte nakvojome. Ta graži vieta prie Maggiore ežero apsupto salų sudarė puikų vaizdą, kur žiūrint į tolumą matėsi pradingstančios Alpių kalnų papėdės. Iš Stresa kurorto vykome šiaurės Italijos keliais į Milaną, kuris yra antras didumu miestas Italijoje. Taipgi jis yra didžiausias komercijos, industrijos, finansų ir kultūros centras, kur yra garsiausia pasaulio opera La Scala. Apžiūrėję Miląną Lombardijos lygumomis vykome link Venecijos. Pakelyje sustojome universitetų mieste Padua, kame aplankėme šv. Antano baziliką. Čia palaidotas Šv. Antanas bazilikos didžiajame altoriuje. Pridengtas granito plokšte, kurią žmonės ir mūsų ekskursantai stengėsi pabraukyti ranka, tuo pagerbdami šv. Antaną, prašydami jo užtarimų. Tą patį vakarą pasiekėme Venecijos miestą, kame apsistota dviem dienoms. Venecija pasižyminti meno turtais ir savo

Prie pakrypusio bokšto

istorine praeitimi, žinoma, kaip miestas-ant vandens. Jo gatvėmis ir kanalais mūsų ekskursantai plaukiojo laiveliais, vad. gondolomis. O vykstant keliomis gondolomis paprastai palydima styginiu orkestru ir vienu solistu, jautėmės kaip operoje! Šiame mieste taip pat buvo pademonstruotas stiklo išdirbimo menas, jį išpučiant ir meniškai išdekoruojant. Iš Venecijos, važiuojant į Romą, buvo sustota pažiūrėti Pizoje pakrypusio bokšto, kuris statytas apie 1300 metus. To bokšto palinkimas yra aiškiai matomas, kuris gali būti 15 laipsnių kampu. Juo žmonės vis dar laipioja, ir jau praėjo keli šimtmečiai, kaip jis pakrypęs stovi. Jo palinkimas, inžinierių nustatytas, dėl slinkimo pamatų šiaurės pusėn. Po to keliavome be sustojimo, vad. Tyrrhenian, jūros pakraščiu. Vaizdai gražūs, tačiau netokie prisimintini, kaip keliaujant Alpėmis. Romą pasiekėme jau vakare, saulei nusileidus. Romos miestas siauromis gatvėmis, išvestomis senovėje, be jokio išplanavimo, pilnas judėjimo ir benzino kvapo. Automobiliu važiuoti, tai tas pats, kas peščiam eiti. Pagaliau pasiekėme savo kelionės tikslą.

Penktadienį, birželio 26 ryte, Šv. Jono Laterano bazilikoje visi lietuviai dalyvavo šv. mišiose, kurias laikė vysk. Baltakis su gausia kunigų asista. Per mišias buvo pašvestas vienas lietuvis diakonas, o baigiantis mišioms buvo pakrikštytas mažas lietuvių vaikas, kad susidarytų prasmingesnį 600 metų Lietuvos krikšto minėjimo įspūdį. Per visas apeigas giedojo lietuviai. Vakare pietavome viename restorane su italų muzika ir esančių lietuvių dainomis. Grįžtant autobusais į viešbutį buvo sustota prie istorinio fontano Trevi, kame ir mūsų ekskursantai mėtė pinigą, kad vėl galėtų pamatyt Romą. Čia įvyko vienas nemalonumas, pametėme vieną keleivį, kuris atsirado tik sekančią dieną viešbuty. Žinoma, tai buvo jo paties nerūpestingumas atsiskirti nuo grupės.

Šešadienį, birželio 27, Šv. Tėvas priėmė audiencijų salėje lietuvius, buvo ir kitataučių. Šv. Tėvas su eile vyskupų stovėjo ant scenos, buvo atvykęs iš Lietuvos Telšių vysk. Vaičius su 8 kunigais. Sveikinimo žodį tarė vysk. Baltakis, po to vysk. Vaičius įteikė šv. Tėvui dovaną pagamintą iš gintaro Lietuvos krikščionybės minėjimo ženklą. Vasario 16 gimnazijos mokiniai pašoko tautinius šokius ir lietuvių chorai pagiedojo giesmes. Šv. Tėvas paskaitė lietuviškai mums palankią kalbą, vėliau nulipęs nuo scenos, pabendravo su lietuviais salėje ir su jų grupėmis nusifotografavo. Tai pirmas popiežius, kuris yra taip palankus lietuviams.

Po pietų pas lietuvius seleziečius buvo pobūvis, kur lietuviai suvažiavę iš viso pasaulio pabendravo, pasikalbėjo, buvo ir pavaišinti, tai užtruko apie 3 valandas.

Sekmadienį, 28 d., Šv. Tėvas celebravo šv. mišias Šv. Petro Bazilikoje su 18 Europos vyskupų. Telšių vysk. Vaičius paprašė paskelbti arkv. Matulaitį palaimintuoju, ką Šv. Tėvas padarė laike mišių ir pasakė pamokslą itališkai ir lietuviškai. Per mišias lietuvių choras giedojo su italų choru pakaitomis. Matėsi daug moterų su tautiniais rūbais. Po pamaldų Šv. Tėvas prabilo iš balkono vėl itališkai ir lietuviškai į didelę minią susirinkusią Šv. Petro bazilikos aikštėje. Toje aikštėje lietuviškas jaunimas labai gražiai pašoko tautinius šokius, kuriuos stebėjo Šv. Tėvas iš balkono ir gausi žmonių minia aikštėje. Tautiniai šokiai visiem paliko gražų įspūdį.

Vakare Angelo pilies sode buvo tautinių šokių bei lietuviškų dainų programa, ir sodo-bufeto pobūdžio gausios vaišės. Dalyvavo visi lietuviai suvažiavę iš visų kraštų. Visi susitikę pasikalbėjo, pasivaišino, o kas norėjo vėliau ir pasišoko orkestrui grojant. Viskas praėjo įspūdingai.

Pirmadienį, 29 autobusais pavežiojo ir aprodė Romos miestą, senus griuvėsius, Koliziejų ir kt. Grįžtant sustojome ties Šv. Petro bazilika. Čia vieni pirkosi suvenyrus, kiti ėjo geriau apžiūrėti baziliką ir jos rūsį, kur yra šv. Petro kapas, palaidota visa eilė popiežių ir lietuvių koplyčią, kuri buvo geležiniais vartais uždaryta; ją buvo galima apžiūrėti tik per tuos vartus. Tą pačią dieną po pietų buvo pamaldos ark. Matulaičio garbei Maria Maggiore bazilikoje. Ten žodį tarė vysk. Vaičius, pamokslą pasakė angliškai Čikagos kard. Bernardin. Matėsi gausybė lietuvių. Per mišias lietuviai pagiedojo.

Antradienį, 30 birželio, mūsų grupė vyko į Pompėjų, kita grupė į Capri salą. Pompėjus yra netoli Vezuvijaus. Čia 79 m. po Kristaus įvyko žemės drebėjimas, kur didelis pelenų, žarijų ir lavos sriautas užpylė Pompėjaus miestą, tuo laiku turėjusį apie 6000 gyventojų. Didesnė dalis gyventojų spėjo pabėgti, bet 2000 žmonių žuvo. Medinės namų dalys sudegė, tačiau daug kas po pelenų mase užsikonservavo. 1748 metais pradėta kasinėti, ir iki šiol atkasta apie penktas šeštadalis miesto. Čia atrasta viename pečiuje keliolika kepalų suakmenėjusios duonos, auksinių, sidabrinių indų, daug monetų, gerai išsilaikiusių žmonių kaulų, kurie apdėjus gipsu, parodo kokioje pozicijoje rasti. Miesto sienos-mūrinės gerai išsilaikė ir ant tų sienų yra gerai išsilaikę piešiniai, kas parodo Pompėjuje buvusią aukštą kultūrą. Vykstant atgal į Romą aplankėme ir Monte Casino vienuolyną ant aukšto kalno, kurį Andersono armija užėmė sugriaudama jį ir išvydama vokiečius. Čia daug žuvo lenkų toje armijoje, taipgi joje žuvo ir nemažai lietuvių, kurie buvo įstoję į Andersono armiją. Greta esamose kapinėse yra lietuvių kapų.

Trečiadienį, liepos I dieną daug kas ilsėjosi, kiti pirko suvenyrus, buvo ir tokių kurie dar kartą apžiūrėjo Romos miestą, senus jos griuvėsius, katakombas. Ketvirtadienį, liepos antrą, buvome nuvežti į aerodromą, ir tą pat dieną apie 7 val. vakaro pasiekėme Čikagą.

Ta ekskursija buvo visi patenkinti, nes ji priminė ir patvirtino viską ką mes girdėjome per tikybos, geografijos, bei istorijos pamokas būdami gimnazistais.

Ekskursantės Romoje Šv. Petro aikštėje

• MOTERYS PASAULYJE

Marija Remienė

Marija Remienė, iškilioji lietuvė, gyvenanti Chicago's priemiestyje, Westchester, Ill. Ji ne tik užima aukštą vadovaujančią vietą ,,Etna'' bendrovėje, bet suranda laiko sekmingai ir taktiškai vadovauti organizaciniame darbe, kaip ,,Draugo'', NPM seserų remėjų ir kitų. Nuo šių metų pradžios ji perėmė vadovavimą Lietuvių milijoninio fondo.

Ona Razutienė, buvusi mokytoja, nuveikusi išeivijoj milžinišką darbą, pastoviai ir intensyviai auklėdama lituanistinės mokyklos jaunimą, savo sukurtu ansambliu "Spindulys'' puoselėdama dainą ir tautinį šokį. Los Angeles, California, jos yra išauklėtos kelios kartos. Ypač verta pagarbos ši mokytoja ir motina, kadangi išauklėjo ir paruošė veiklai savo dukterį Danguolę, kuri po jos mirties yra jau pilnai perėmusi ''Spindulio'' ansamblio ir kitokią veiklą su jaunimu. Nėra abejonės, kad tai pavyzdinga buvo mokytoja ir kad nusipelnė gražaus atminimo.

Kaliforniečiai yra nusprendę išleisti stambią knygą-albumą, velionės garbingų darbų vaizdą. Knygą paruošti bei realizuoti sudarytas specialus Komitetas; redaktorium pakviestas — Algirdas Gustaitis. Aukas ir prenumernatas (25 dol.) prašoma iš anksto siųsti Komitetui, šiuo adresu: 4113 Tracy St., Los Angeles, California, U.S.A. 90027.

Op. solistė Antanina Dambrauskaitė

Antanina Dambrauskaitė gimė Šiauliuose prieš 80 metų. Baigusi Šiaulių gimnaziją, įstojo į Klaipėdos Konservatoriją balso lavinti. 1929 m. debiutavo Kauno Operoje. Dainavo Tatjaną Čaikovskio operoje ''Eugenijus Onieginas''. 1933 m. balsą tobulino Italijoje.

A. Dambrauskaitė turėjo puikų lyrinį sopraną. Nebūdama labai ambicinga, ji turėjo mažiau paruoštų rolių, negu kitos primadonos, tačiau ką paruošusi, atlikdavo tobulai ir muzikos ir vaidybos atžilgiu. Jos mėgstamos rolės buvo: Maženka-Smetanos Parduotoje Nuotakoje, Margarita-Gounod Fauste, Madame Butterfly-Puccinio, Mimi-Bohema ir t.t. Pasitraukusi į Vokietiją, koncertavo. Po karo lankėsi su koncertais Anglijoje, Vokietijoje dainavo įvairias operas, bet Wagnerio operose neturėjo progos pasireikšti. O čia ji jau Lietuvoje parodė didelį vokalinį ir vaidybinį pajėgumą Wagnerio operoje Lohengrin. Vokiečiai kariai ją apdovanodavo gėlėmis, sakydami nesitikėję, kad Kaune rastųsi tokia iškili opera ir tokia gražuolė solistė.

Atvykusi į JAV-es. A. Dambrauskaitė apsigyveno Floridoje ir dažnai koncertuodavo lietuvių tarpe.

Karštas Miami klimatas ir kitos sąlygos netiko solistės sveikatai. Ėmė chroniškai sirginėti tulžimi mažiau dainuodavo. Galop ją teišgirsdavome iškilminguose koncertuose giedančią Lietuvos ir Amerikos himnus.

Prieš keletą metų solistė liovsi dainavusi. Šiuo metu gydosi konvalescentų namuose. Džiaugiasi, kad griežtai dietai padedant sveikata ima gerėti.

ĮŽYMI AUKLĖTOJA IR VEIKĖJA

Marija Nemeikšaitė augo našlaite Šaulių S-gos kūrėjo Putvio dvare. Nuo pat jaunystės Marytė buvo nepaprastai gabi, geros atminties, energina mergaitė. Įsitikinę jos būdo kilnumu ir patikimumu, Putviai ją padarė savo vaikų auklė ir mokytoja. Vaikai ją mylėjo ir jos klausydavo.Jaunutė Marija įsitraukė į Putvių šeimos slaptą patriotinę veiklą, ypač — draudžiamosios spaudos platinimą. Pasižymėjo didele drąsa, ir veikloje buvo nepamainoma.

Didžiojo Karo metu ji studijavo Rusijoje, Šaniavskio Un-te. Grįžusi į nepriklausomą Lietuvą, geidė toliau lavintis pedagogikoje ir 1921 m. išvyko į Berlyną studijuoti Froebelio sistemos.

Baigusi studijas, Lietuvoje įsteigė vaikų darželių tinklą. Tai buvo platus užmojis, naudingas priaugančiajai kartai.

Kaune Marija turėjo pavyzdinį vaikų darželį, kur stebėtojomis ir padėjėjomis praktikavosi jaunos darželių auklėtojos bei vedėjos.Marijos darželį lankė daug Kauno vaikų, ir ją pagarbiai atsimena.

Antrojo Karo metu Marija atsidėjo persekiojamų liet. šeimų šelpimui, ypač politinių šeimų našlaičių globa. Ji ėjo atsakingas pareigas Liet. Savitarpinės Pagalbos įstaigoje Kaune.

Liko Lietuvoje su broliu dr. Nemeikša, Aklųjų Instituto steigėju ir direktorium.

Neseniai sueijo 100 m. (gimusi 1886 m.) nuo Marijos Nemeikšaitės gimimo. Toji sukaktis, kaip ir ankstyvesnės, praėjo, beveik nepastebėta, nors Marija buvo viena iš svarbiausių veikėjų-pedagogių nepriklausomoje Lietuvoje ir sunkiais pokario metais.

Zuzana Puišytė Šalnienė

Š.m. birželio 21 d. Bostone mirusi pirmoji lietuvė advokatė Zuzana Puišytė Šalnienė buvo gimusi 1895 m. Batakiuose, Tauragės apskr. Su savo tėvais 6 m. sulau-

kusi atvyko į Ameriką.

Iš motutės išmoko lietuviškai skaityti ir rašyti. Vidurinę mokyklą baigusi, troško siekti aukštojo mokslo. Tėvams nesutinkant ją mokslinti, išsikėlė į Bostoną, gavo darbą ir lankė universitete teisių fakultetą. 1921 m. mokslą baigė, gaudama leidimą praktikuoti teisę Mass. valstijoje. 1922 m. susituokė su advokatu Antanu O. Šalna (Shallna). Jiedu atidarė teisės praktikos raštinę, kuri vėliau tapo lietuvių konsulatu Bostone: A. Šalna buvo Lietuvos garbės konsulas, o altruistė Zuzana lietuviams, ypač moterims, nemokamai teikdavo teisės patarimų. 1927-31 m. ji buvo Interational Kappa Beta Pi Seserijos pirmininke. ir Mass, valstybės Moterų Teisininkių Dr-jos pirmininke. Dalyvavo Susivienijime Lietuvių Amerikoje ir Lietuvos Dukterų draugijoje. 1946 m. buvo Mass. Valst. Apeliacinėje Komisijoje Darbo Reikalams, vėliau Mass. Valst. Patariamojoje Komisijoje.

Įsteigė Mass. Valst. Lietuvių Respublikonų partiją. Jungtinėse Tautose vadovavo akcijoje prieš genocidą. Taip pat buvo Biznio ir Profesionalių Moterų Klubų Konsultante prie Jungtinių Tautų, atstovaudavo tai organizacijai tarptautiniuose kongresuose Paryžiuje, Olandijoje ir New Yorke.

Pasižymėjo iškalba ir asmeniniu patrauklumu. Daug keliaudavo, kviečiama skaityti paskaitas teisės klausimais. Rašydavo straipsnius perijodinėje spaudoje lietuvių ir anglų kalbomis.

1971 m. likusi našlė, · siaurino savo veiklą, negalavo širdimi. Pasimirė brolio globojama, sulaukusi 91 metų.

D. Norutaitė

Zuzana Šalnienė

• LIETUVOJE

Prof. dr. Vanda Zaborskaitė, pedagogė-literatė, yra parašiusi plačią Maironio monografiją. Ji daug prisidėjo prie Lietuvos Dainiaus iškėlimo ir 125 metų jo gimimo jubiliejaus paminėjimo.

Kernavės, senosios Lietuvos sostinės, liekanos žemėje buvo surastos visai netikėtai. Dabar čia vyksta archeologiniai kasinėjimai vadovaujami A. Luchtano; atkasti namų sienų balkiai, krosnys, įvairių rakandų ir asmeniškų daiktų liekanos.

Teofilija Dragūnaitė-Vaičiūnienė, nusipelniusi dramos aktorė-veteranė sulaukė 89 metų. Ji ilgus metus dirbo Kauno ir Vilniaus dramos teatruose, sukūrė įdomių personažų; taip pat parašė dvi knygas savo atsiminimų.

Liaudies muzikos teatras, kurio būstinė yra Lietuvių liaudies buities muziejuje Rumšiškėse, veikia nuo 1968 metų. Jam vadovauja teatro steigėjas Povilas Mataitis ir dail. Dalia Mataitienė. Jie inscenizuoja įvairius spektaklius vasaros laiku muziejaus klojime, kitu laiku gastroliuoja. Įdomūs spektakliai buvo rengiami šį rudenį Vilniuje. Buvusio vienuolyno (prie šv. Ignoto bažn.) kiemo senų mūrų prieglobstyje, laužų žvakių ir besisukančių-degančių ratų šviesoje, pasirodė legendinės būtybės, padavimų, pasakų patarlių, dainų ir muzikos pynėje.

Vilniaus Universiteto teatre įdomių spektaklių surengia rež. V. Venckus, kuriuose dalyvauja studentai. V.U. teatras yra vienas iš seniausių Lietuvoje, jo pradžia siekia net 1570 metus. Pagal naujus tyrinėjimus įrodyta, kad ir Lietuvos operos pradžia buvo 17 amžiuje. Pirmoji opera ,,Elenos Pagrobimas'' buvo pastatytas Vilniaus Žemutinėje Pilyje 1636 metais.

Dail. Snaigės Valiūnaitės-Šileikienės, iš Toronto, grafikos kūrybos paroda šią vasarą vyko Vilniuje, Architektų s-gos rūmuose, kurią gerai įvertino gausūs lankytojai. Dailininkės parodos taip pat įvyko Prancūzijoje, Ispanijoje ir Anglijoje.

Lietuvos gintaro muziejaus direktorė B. Likienė; muziejus yra įsikūręs buv. Tiškevičiaus rūmuose Palangoje; gausūs ir įvairūs gintaro rinkiniai — surinkti iš visų pasaulio kraštų.

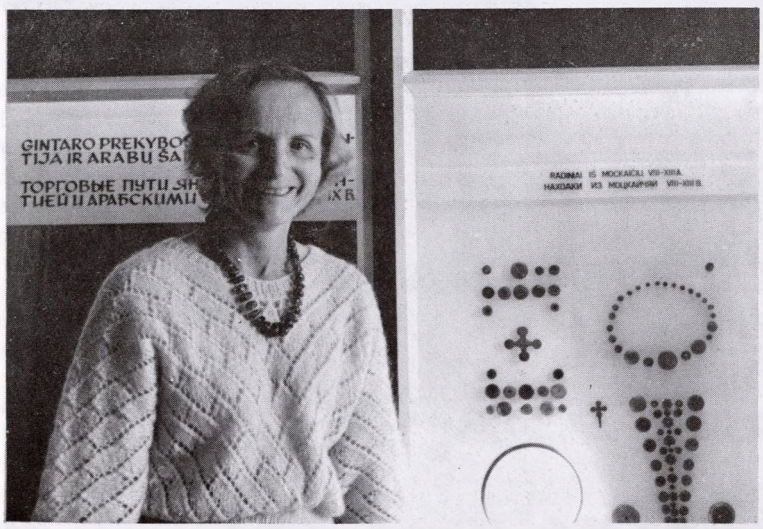

Solistė Dana Stankaitytė iš Čikagos, koncertavo Vilniuje; palydima simfoninio orkestro, ji dainavo operų arijas ir lietuvių kompozitorių kūrinius. Taip pat ji koncertavo kartu su Algiu Grigu, iš Čikagos, ir Lietuvos operos solistais Nijole Ambrozaityte ir Virgilijum Noreika. Abu koncertai susilaukė daug nuoširdžių klausytojų, plojimų ir gėlių.

M. K. Čiurlionio dailės muziejuje Kaune buvo surengta juostų paroda. Lankytojai buvo supažindinti su istorine juostų išsivystymo raida Lietuvoje: pradedant 7 ir 8 amžių pavyzdžiais, paįvairinant juostų pinimo įrankiais iš 12 amžiaus archeologinių iškasenų (Griežės kapinynas, Mažeikių, rj.). Etnografinį ir technikinį juostų įvairumą atskleidė gausūs 19 amžiaus rodiniai iš įvairių vietovių.

Poetė Judita Vaičiūnaitė ir istorikė Ingė Lukštaitė buvo pakviestos šį rudenį į JAV įvykusį Santaros — Šviesos suvažiavimą. Istorikė plačiai supažindino su archeologiniais kasinėjimais Lietuvoje, o poetė paskaitė iš savo kūrybos.

Istorijos ir etnografijos muziejus Vilniuje surengė meninio-siuvinėjimo parodą, kurioje buvo išstatyti rankų darbai pradedant 16 amžiaus pavyzdžiais iki 19 amžiaus. Meninis-siuvinėjimas išsivystė į meno šaką, kuri labiausia išbujojo renesanso ir baroko epochose, pasižymėdama ornamentikos įvairumu ir turtingumu. Muziejus savo fonduose turi gausius dailiųjų rankų darbų rinkinius.

• Madų ir grožio pasaulis

Rankinukai

Kasdieniniam vartojimui užtenka dviejų gerų rankinukų tinkamų žiemai ir vasarai. Jų spalva turi derintis prie dėvimų drabužių spalvų. Jei yra dėvima daugiau mėlynų atspalvių, rankinukas žiemai gali būti tamsiai pilkas arba tamsiai mėlynas; vasarai — šviesiai pilkas arba baltas. Prie rudų arba žalsvų atspalvių, rankinukai gali būti įvairių rudų arba smėlio spalvų. Prie tamsiai pilkų bei juodų drabužių — rankinukai tinka juodi. Rankinukai turi derintis ir prie batų, spalvos, bet tai nereiškia, kad jie turi būti tų pačių spalvų. Dabar yra daugiau dėvimi šviesesnių spalvų batai, rankinukai turėtų būti to pačio atspalvio tik kiek tamsesni. Rankinuką geriau pirkti brangesnį—odinį, nes jį galima dėvėti daugiau metų; jie yra geresnės gamybos ir ilgiau gražiai išsilaiko. Sintetiniai geresni rankinukai irgi yra brangūs, bet jie išsilaiko tik vieną sezoną. Vasaros rankinukai gali būti įvairesnių spalvų ir medžiagų: šiaudinių, pintinių, plastikinių, medžiaginių ir t.t. Išeiginiai — vakariniai rankinukai turi būti maži ir dailūs: aksominai, siuvinėti, sidabriniai, auksiniai, metaliniai ir t.t. Kasdieniniam vartojimui rankinukas turi būti pakankamai didelis, pritaikytas savo poreikiam, gerai uždaromas ir patogus nešiojimui.

Mini-Sijonėliai

Kažkaip ir vėl į paviršių pradeda iškilti mini-sijonėliai, tik gal ne taip įžuliai kaip 1960 metais. Šių metų madų kūrėjai bei prekybininkai stengiasi brukti naujas-trumpas madas. Paskutiniu laiku pastebėta, kad moterys perka brangesnius rūbus, jiems daugiau išleidžia pinigų, bet — ilgiau juos dėvi. Aprangos industrialistam tokie polinkiai yra labai nuostolingi. Taip atsiranda nauji ,,madų vėjai'', kurie sukelia tam tikras ,,audras''. Visiem suprantama, kad niekas nepuls į spintas pjaustyti — trumpinti gerų suknelių ir sijonų. Todėl, norint būti moderniom, ir vėl atsiranda reikalas papildyti savo spintas ,,naujovėm''. Bet ir patys madų kūrėjai negalvoja, kad kiekviena moteris tuoj persiimtų naujom madų srovėm. Daug moterų dirba profesinį darbą, jos stengiasi dėvėti elegantišką aprangą, o mini-sijonėliuose nėra nieko elegantiško bei estetiško. Jie tinka tik žemo ūgio, labai plonom ir labai jaunom mergaitėm. Šių metų mini-sijonėliai yra kiek ilgesni, platesni, paraukti ir įvairesni. Bet kaip ir ankstesnių madų kraštutinumai, po didelių kalbų ir reklamų, tokios ,,naujovės'' atsidurs tik labai pigių drabužių parduotuvėse.

Nauji madų atspalviai

Su šaltesniais orais ateina ir madų naujienos-tinkamos šaltesnėm dienom. Spalvos: juodos, rudos su visais atspalviais, natūralios-vilnos ir šilko, žalsvos, pilkos ir lengvi paįvairinimai kitų spalvų. Medžiagos-daug vilnos, kašmero, megztos-jersey ir vyriškos plonesnės; vakarui-aksomas, šifonas, įvairios blizgančios, tafta, krepas. Vakarinės ilgos suknelės-su plačiais sijonais ir be rankovių, kiek primena 60 metų modelius. Trumpos-vakarinės suknelės: dviejų dalių, su trumpesniais sijonais, daug paraukimų, pūsti piraukti sijonėliai, daug siuvinėjimų su blizgučiais. Dieninės suknelės visos dviejų dalių su tos pačios medžiagos paltais arba ilgais švarkais; įdomiai pritaikomos vyriškų kostiumų medžiagos (plonesnės) moteriškiem modeliam. Naujienų atnešė šukuosenos: visos yra mažos, prišukuotos ir gausiai išteptos aliejum, galvos blizga ir primena Rudolfo Valentino (kino žvaigždė apie 1925 metus) laikus... Į

Žiemos apranga

Mini
Sijonėliai

plaukus įpinami kaspinai, dirbtinos gėlės ir vilnonių siūlų pluoštai, kurie apkerpami bumbulų pavidalu. Pritaikytos ir mažos kepuraitės iš tos pačios medžiagos kaip suknelė arba blizgančios; įvairūs vualiai derinami kaip galvos ir suknelės papuošimai.

Romantiški vakaro rūbai

Šilti paltai platūs ir kiek trumpesni, sportinio kirpimo, minkštų vilnonių medžiagų. Sportinės kelnės — gana plačios, bet populiarios ir trumpesnės iki kelių-kelnės. Madingi ir platūs languoti sijonai su natūralių atspalvių šviesiais megztiniais. Jaunom mergaitėm šukuosenos natūralios, plaukai ilgesni - be priraitymų; nenatūraliai pašiaušty šukuosenų nebematyti. Jaunesnėm-modeliai kiek trumpesni su priraukimais ir klostėmis; Vyrauja dviejų dalių sportinė apranga iš

Sportinis megztinis

Ryškių spalvų mezginiai — visada tinka

įvairių megztų medžiagų, odos, aksomo ir t.t.; nebesijaučia ''džinsinių'' stilių pirmenybės, nei spalvų. Nors sijonai ir trumpesni, bet modelių stiliai įgavo solidiškumą, mažiau matosi įvairių nesąmonių, kurios tinka tik karnavalui. Populiarus — ir dirbtinas kailis, nes kyla ir pasipriešinimas bereikalingam žvėrelių naikinimui. Patogūs — ir praktiški išverčiami trumpi paltai iš dirbtino kailio ir neperlyjamų medžiagų. Make-up vartojama labai kukli, tik kiek akcentuojamos lūpos. Bendra išvaizda ir apranga - natūrali!

Dirželiai

Įvairūs dirželiai prie suknelių, palaidinių ir švarkų paįvairina aprangą. Labai plonos gali dėvėti plačius diržus, kitos turėtų pasitenkinti siauresniais ir ramesnių spalvų — priderintų prie aprangos. Dabar yra madingi siaurūs dirželiai pagaminti iš įvairių odų. Dirželio sagtis gali būti puošnesnė, bet ji neturėtų būti per daug matoma, jei yra dėvimi papuošalai.

• Šeimininkių kampelis

Veda L. MURAUSKIENĖ

Troškintas krabas

1 sv.	krabo (crabmeat)
6 št.	sviesto,
6 št.	vyno ,,cream sherry'',
2 št.	kapotų petražolių,
	raudonų pipirų ankštis,
	pipirų, druskos,
	itališkos duonos.

Jei krabas yra šaldytas, tai reikia atšildyti kambario temperatūroje, kad galima būtų įbesti šakutę. Sviestą išleisti inde, sudėti krabą, užpilti vyną ir troškinti 5 min. ant lengvos ugnies. Sudėti petražoles, sutrupintą raudomo pipiro ankštelę, druską ir šviežiai sumaltus pipirus (pagal skonį), uždengti ir troškinti 10 min. Itališkos duonos riekes paskrudinti, uždėti krabo mėsos gabalėlius ir servuoti.

Greitas užkandis

4-6	riekės baltos itališkos duonos,
1½ štl.	kapotų petražolių,
1 št.	alyvuogių aliejaus,
2	dideli pomidorai,
	druskos, pipirų.

Pomidorus nuvalyti, sukapoti ir sumaišyti su kapotom petražolėm. Pagal skonį įmaišyti druską ir pipirus. Įpilti aliejų ir sumaišyti. Duoną supjaustyti stambiom riekėm ir paskrudinti. Ant šiltos duonos uždėti pomidorų mišinį ir tuoj servuoti.

Gaivinantis saldusis

1 p.	besėklių vynuogių,
2	vidutiniai persikai,
1	vidutinis obuolys,
2 štl.	kapotų riešutų,
½ p.	beskonio jogurto,
1 štl.	cukraus,
1 štl.	,,sherry'' arba kitokio vyno

Vynuoges perrinkti, nuplauti ir nusausinti. Persikus ir obuolius nulupti ir supjaustyti mažais šmoteliais. Paruoštus vaisius su kapotais riešutais sudėti į servavimo indą. Jogurtą sumaišyti su vynu ir cukrum (pagal skonį). Užpilti ant vaisių ir pamaišyti. Uždengti ir palaikyti šaldytuve apie 1 val. Servuoti su saldžais sausainiais.

Melono gėrimas

½	labai gerai prinokusio melono,
¼ p.	koncentruotos (užšaldytos)
	apelsinų sunkos,
2 p.	šalto pieno,
¼ p.	šalto (virinto) vandens,
2 št.	medaus,
3 št.	vanilinių ledų.

Viską sudėti į blenderį ir gerai sumalti. Supilti į stiklus ir servuoti. Priedus galima keisti pagal savo skonį.

Varškės saldusis

2 p.	varškės (2%),
1 št.	medaus,
1 št.	,,sherry'' vyno,
1	kapotas apelsinas.

Varškę, medų ir vyną gerai išplakti su maišytuvu. Apelsinui nulupti baltą odelę, išimti grūdus ir smulkiai sukapoti. Uždėti ant paruoštos varškės.

Vištienos paštetas

1½ sv.	virtos vištienos,
4	tryniai,
1 št.	sviesto,
½ p.	grietinėlės,
2	bandelės
	prieskonių.

Vištieną sumalti sudėti paplaktus trynius, grietinėlę, ištrintą sviestą, piene mirkytas bandeles, pagal skonį-prieskonių ir viską gerai išplakti maišytuvu. Kepimo indą patepti sviestu ir pabarstyti džiūvėsėliais. Kepti prie 350° apie 1 val. Jei norima paštetą valgyti šiltą, prieš kepimą reikia sudėti išplaktus 4 baltymus. Tinka su pomidorų padažu. Vietoj vištienos galima vartoti ir kitokią mėsą.

Avižiniai dribsniai su obuoliais

4½ p.	tarkuotų obuolių,
¼ p.	cukraus,
2 št.	citrinos sunkos,
2 št.	vandens,
4 št.	pieno,
¼ p.	rudo cukraus,
¼ p.	miltų,
¾ p.	avižinių dribsnių,
3 št.	sviesto,

Sviestą, rudą cukrų, miltus ir avižinius dribsnius sutrinti tarp rankų. Kepimo indą patepti sviestu ir sudėti sutarkuotus (burokine tarka) obuolius, pašlakstyti vandeniu, citrinos sunka ir pabarstyti cukrumi. Ant viršaus užberti paruoštus dribsnius ir kepti prie 350° apie 45 min.

Bulvių apkepas su kumpiu

10	vidutinių bulvių,
½ sv.	virto kumpio,
1št.	sviesto,
2 št.	tarkuoto sūrio
2 p.	pomidorų padažo.

Išvirti nenuluptas bulves ir supjaustyti riekelėm. Kumpį supjaustyti smulkiai. Kepimo indą patepti sviestu, dėti eilę bulvių ir eilę kumpio, viršuje turi būti bulvės. Užpilti pomidorų arba kitokiu padažu, pabarstyti tarkuotu sūriu, uždėti mažų sviesto gabalėlių. Kepti prie 350° apie 1 val.

Smėlinis pyragas

1 sv.	miltų,
⅛ sv.	sviesto,
1 p.	rūgščios grietinės,
4	tryniai,
1 p.	obuolių košės,
½ p.	cukraus pudros.

Persijotus miltus sumaišyti su cukraus

pudra sudėti kiek paplaktus trynius, sviestą, grietinę ir suminkyti į tešlą. Palaikyti šaldytuve, kad kiek sustingtų. Kepimo formą išklioti vaškiniu popierium, patepti sviestu. Tešlą padalinti į dvi dalis, vieną didesnę pakočioti ir sudėti į formą. Ant viršaus uždėti obuolių košės arba uogienės. Mažesnę tešlos dalį pakočioti ir užkloti ant viršaus, pabadyti šakute. Kepti prie 350° apie 1 val., iškeptą pyragą galima pabarstyti cukrum.

Pyragaičiai su uogiene

½ sv.	sviesto,
1	pakelis Philadelphia, cream cheese — 8 oz.
2 p.	miltų,
½ p.	cukraus,
1 p.	uogienės (tirštos).

Sviestą, sūrį ir miltus kapoti, kol pasidarys masė, suspausti ir padėti į šaldytuvą. Tešlą kočioti barstant cukrumi, kad cukrus įsispaustų į tešlą. Iškočioti labai plonai, dėti kupsteliais tirštą uogienę ir uždengti tešla. Išspausti formele skritinėlius arba supjaustyti. Kepti karštoje orkaitėje, kol gražiai pagels.

Patiekalas iš kalakutienos liekanų

Visada kyla klausimas, ypač po švenčių, ką daryti su kalakutienos liekanom? Kažkur buvo daromi bandymai, kad net šuo trečios dienos kalakutienos nebeėdė . . . Pabandykime sekantį patiekalą:

4 p.	kalakutienos,
2	obuoliai,
2	svogūnai,
¼ p.	sviesto,
⅓ p.	miltų,
1½ p.	buljono,
½ p.	grietinėlės,
	prieskonių.

Obuolius supjaustyti pailgom lazdelėm, smulkiai sukapoti svogūnus ir pakepinti svieste. Kepant įmaišyti ⅓ p. miltų. Pridėti prieskonių: druskos, pipirų, paprikos ir t.t. Nuimti nuo ugnies ir maišant supilti buljoną (gali būti pusiau su pienu) ir grietinėlę. Kiek pavirinti ir sudėti kalakutienos (supjaustytos nedideliais šmoteliais) liekanas. Išmaišyti ir ant lengvos ugnies patroškinti. Tinka su ryžiais ir daržovėmis.

Aguonų tortas

1 p.	aguonų,
1 p.	cukraus,
8	kiaušiniai,
½ p.	maltų migdolų,
2 št.	džiūvėsėlių,
1 št.	krakmolo (bulvinio),
1 št.	sviesto,
½ štl.	cinamono.

Aguonas nuplikyti verdančiu vandeniu, nusausinti ir sumalti blenderiu. Trynius ir cukrų ištrinti iki baltumo. Sudėti paruoštas aguonas, migdolus, cinamoną ir išmaišyti. Baltos duonos džiūvėsėlius sumaišyti su pašildytu sviestu. Išplakti baltymus ir lengvai įsukti į masę, kartu dedant džiūvėsėlius ir krakmolą. Kepimo formą patepti riebalais, pabarstyti džiūvėsėliais ir kepti prie 350° apie 50 min. Atvėsusį tortą perpjauti 2 kartus. Paruošti kremą: 2 puodukai grietinėlės, 1 puodukas cukraus, 1 lazdelė vanilės. Viską sudėti į puodą ir visą laiką maišyti, kol pradės stingti; kiek pavirti ir nuėmus nuo ugnies maišyti, kol atvės. Pertepti tortą ir patepti ant viršaus. Papuošti džiovintais vaisiais ir paskrudintais migdolais.

Keramikinės kepimo formos

Keramikinių indų yra įvairių, bet tinkamiausi yra neglazūruoti. Šie indai yra kilę net iš senųjų romėnų laikų, išsilaikė iki šių dienų, o su jais išsilaikė ir sveikas maisto gaminimo būdas. Net ir dabar, kada virtuvės įrengimai labai ištobulėjo, keramikiniai indai užima labai svarbią vietą kulinarijoje. Kiekvieną kartą prieš naudojant keramikinius indus reikia pamirkyti 15 minučių vandenyje. Po to įdėti norimus nuplautus produktus: mėsą, daržoves, vaisius. Žuvies patiekalam geriau turėti atskirą indą. Keramikinį indą uždengti ir įdėti į šaltą orkaitę, kepti prie 350°-400° pagal receptą — nustatytą laiką. Į kepimo indus riebalų ir vandens dėti nereikia, produktai pasigamina savo natūraliose sultyse. Keramikiniuose induose virti negalima, taip pat negalima jų dėti ant karštos virimo plytos. Panaudotus keramikinius indus pripilti šilto vandens ir kiek pamarkius, šepetėliu išplauti, padėti laisvai, kad apdžiūtų. Keramikiniai indai yra labai plačiai vartojami Prancūzijos ir kitų kraštų garsių kulinarų.

Bulvės su kmynais: 6 didelės kepimo bulvės ir 4 št. kmynų. Bulves gerai nuplauti, sudėti į keramikinį indą, pabarstyti kmynais, uždengti ir kepti 2 val. Paduoti į stalą neluptas, tinka prie dešrelių, žuvies, varškės ir t.t.

Kepta aviena: 6 avienos kotletai arba sprandinė, 6 vidutinės bulvės, džiovintų krapų. Šaldytos avienos gabalus kiek nuplauti ir sudėti į keramikinio indo dugną. Bulves nulupti, nuplauti ir uždėti ant mėsos. Galima įdėti ir kitokių daržovių. Pabarstyti džovintais krapais, uždengti ir kepti prie 350° apie 2 val.

Restoranų valgių sąrašai

Žmonės renka įvairius dalykus. Neseniai Europoje pasirodė keliaujanti restoranų valgių sąrašų paroda. Rinkinyje yra seniausia meniu kortelė iš 1489 metų. Regensburgo herzogas norėdamas atatinkamai nuteikti savo apetitą, paprašė virėjo, kad surašytų visus patiekalus iš eilės. Taip pat iš senos meniu kortelės žinoma, kad caras Vokietijos kaizerį vaišinio vištienos apkepu ir stirnienos kepsniu. Daugiausia stebina tai patiekalų žemos kainos, 1909 metais vienietiškas šnicelis kainavo tik 50 fenigų. Rinkinyje yra 6000 kortelių.

* * *

Geras virėjas arba virėja turi turėti „menišką pajautimą ir šimtaprocentinę kantrybę", nes šių laikų pagrindinė kulinarijos linkmė: mažiau valgyti, bet maistas turi būti paruoštas įdomiai ir apetitiškai.

• Atsiųsta paminėti

Tarp Ilgesio ir Tėviškės — Alė Rūta; kelionės į Lietuvą įspūdžiai; 357 psl. kaina $10.50; dailininkė — Rasa Arbaitė; išleido — Nidos Knygų Klubas; Nr. 113, 1987.

Lietuvių Literatūrinė Kritika Tremtyje, II dalis, — **Vladas Kulbokas;** išleido autorius; 197 psl., kaina nepažymėta.

Lietuvis Žurnalistas — Lietuvių Žurnalistų Sąjungos Neperiodinis Leidinys — Nr. 13, 1987; redaguoja — Kleva Vidžiūnienė; atskiro numerio kaina — $3.00; red. padėjėjas — Gintautas Juodgudis; dail. — R. Arbaitė; redakcijos adresas: 23500 Via Galera, Valencia, CL., U.S.A. 91355.

Mūsų Vaikas — žurnalas skiriamas mažamečių vaikų šeimoms; leidžia — A.L. Montessori d-jos auklėtojų sekcija; redaguoja — Stasė Vaišvilienė; adresas: Mūsų Vaikas, 3704 W. 68th Street Chicago, Ill., U.S.A. 60629.

Chronicle of the Catholic Church in Lithuania No. 71; published by Lithuanian Catholic Religious Aid Inc.; 351 Highland Blvd., Brooklyn, N.Y. 11207.

Švietimo Gairės — lietuviško ugdymo leidinys. Žurnalas mokyklai ir šeimai: leidėjai JAV LB švietimo Taryba: redaktorius ir administratorius — Juozas Plačas; adresas — 3206 W. 65th Pl., Chicago Ill., U.S.A. 60629; prenumerata — $5.00.

Pasaulio Lietuvis — leidinys bendruomenės minčiai ir gyvenimui; leidėjai —

PLB; redaguoja redaktorių kolektyvas, prenumerata metams — $10.00 redakcijos ir administracijos adresas: Pasaulio lietuvis, 5620 S. Claremont Ave., Chicago Ill., 60636, U.S.A., Tel. (312) 778-2200.

Lietuvių Dienos — mėnesinis lietuvių kultūros ir visuomenės gyvenimo žurnalas, lietuvių ir anglų kalbomis; redaguoja redakcinė kolegija; adresas: 4364 Sunset Blvd., Hollywood, Calif. 90029, U.S.A.; prenumerata metams — $20.00, Kanadoje — $25.00.

Lituanus — Lithuanian quarterly — kultūros mokslo žurnalas anglų kalba; redaguoja A. Klimas, T. Remeikis, B. Vaškelis; prenumerata metams $10.00; adresas: Lituanus — 6631 S. Troy, Chicago, Ill., U.S.A.

Skautų Aidas — Lietuvių Skautų S-gos leidinys jaunimui, redaktorius — A. Saulaitis, S.J.; adresas — 2345 West 56 Street, Chicago, Ill., U.S.A. 60636; administratorė — M. Jonikienė; adresas — 6346 So. Washtenaw Ave., Chicago, Ill., U.S.A. 60629; prenumerata metams — $5.00.

Technikos Žodis — A.L. Inžinierių ir Architektų S-gos leidinys; redaguoja kolektyvas: administratorius — A. Brazdžiūnas; 7980 W. 127 St. Palos Park, Ill., 60464, U.S.A.; prenumerata metams $6.00.

Šaltinis — tikybinės ir tautinės minties žurnalas; leidžia — Šv. Kazimiero Sąjunga ir Tėvai marijonai; redaguoja k. S. Matulis, MIC. Metinė prenumerata — $6.00, adresas: 16 Hound Rd., West Bridgeford, Nottingham, NG2 6AH, England.

Saleziečių Balsas — leidžia Lietuviai Saleziečiai; redaguoja — k. M. Burba, S.D.B.; redakcijos adresas — Lituani Don Bosco, Via Colonna 2, 00044 Frascati (Roma) — Italia.

Laiškai Lietuviams — Tėvų jėzuitų leidžiamas religinės ir tautinės kultūros mėnesinis žurnalas: redaktorius J. Vaišnys, SJ; adresas — 2345 West 56th Street, Chicago, Ill., 60636, U.S.A.; prenumerata metams — $10.00.

Moterų Dirva — L.R.K. Moterų Sąjungos leidinys; redaktorė — Mrs. Dale Murray; prenumerata metams — $7.00 Amerikoje, kitur — $8.00. Adresas — 3005 N. 124th St., Brookfield, Wis. 53005, U.S.A.

Eglutė — iliustruotas vaikų žurnalas; redaguoja ir leidžia N.P.M. Seserys, Putname; išeina kas mėnesį, metinė prenumerata $10.00 adresas: Eglutė — Immaculate Conception Convent, Putnam, Conn., U.S.A., 06260.

Tėvynės Sargas — politikos ir socialinių mokslų žurnalas; redaktorius — A.J. Kasulaitis, 894 East 22rd Street, Euclid, Ohio 44123, U.S.A.; administracija: A. Viliušis, 4050 S. Campbell Ave., Chicago, Ill., 60632, U.S.A.; vieno numerio kaina — $4.00.

Naujoji Viltis — LSTK Neo-Lituania ir Amerikos Lietuvių Tautinė Sąjunga; redaguoja — A. Laikūnas, B. Nemickas, V. Valiukėnas; administratorius — B. Kaskaitis, 935 Beverly Rd., Cleveland Hts., Ohio, 44121 U.S.A.; vieno numerio kaina — $4.00.

Ateitis — lietuvių katalikiško jaunimo žurnalas; redaguoja — redakcinis kolektyvas; leidėjai — Ateitininkų Federacija; administratorius — J. Polikaitis, 7235 South Sacramento Ave., Chicago, Ill., 60629, U.S.A.; prenumerata metams — $12.00.

Metmenys — periodinis kultūrinis leidinys; redaktorius — Vytautas Kavolis; administratorius — Aleksas Vaškelis — 3113 W. Vina del Mar Blvd., St. Petersburg Beach, Fla., U.S.A. 33706.

Akiračiai — atviro žodžio mėnraštis; redaguoja redakcinis kolektyvas; adresas: Akiračiai — 9425 So. Pleasant Ave., Chicago, Ill., U.S.A., 60620.

The Observer — a newspaper published monthly by the Lithuanian Roman Catholic Federation of America; redaguoja redakcinis kolektyvas; adresas: 4545 W. 63rd Street, Chicago, Ill., U.S.A. 60629; metinė prenumerata $10.00.

ELTA — Information Bulletin, Lithuanian National Foundation: 345 Highland Blvd., Brooklyn, N.Y., 11207, U.S.A.

Krivūlė — leidžia Vakarų Europos Lietuvių Sielovada; adresas: Carl Theodor Str. 11, 6710 Frankenthal, W. Germany.

* * *

AUKOS:

200 dol. — K.L.K. Mot. Draugijos Delhi skyr.;

100 dol. — Toronto Liet. Namai; B. Paulienė, Allendale, N.J.;

50 dol. — E. Jonušienė, Omaha, Nebr.;

20 dol. — Adelaides Liet. Kat. Mot. Draugija;

15 dol. — Z. Hellemans, Edegem, Belgija;

10 dol. — D. Kregždienė, Cincinnati, Ohio, vietoje užuojautos dr. A. Lukienei, mirus dr. M. Rainienei Lietuvoje; B. Pabarčienė, Chicago, Ill.;

5 dol. — G. Radžiuvienė, Baltimore, Md.; T. Renkauskienė, Toronto, Ont.; O. Mikšytė, Hamilton, Ont.; V. Paplauskienė, Los Angeles, Calif.; S. Staniškienė, Detroit, Mich.; T. Beržinienė, Detroit, Mich.; G. Drešerienė, Gulfport, Fla.; M. Rubienė, Cicero, Ill.; J. Gaudušienė, Chicago, Ill.; Z. Janušienė, Livonia, Mich.; B. Čyvienė, Cleveland, Ohio; V. Mikelenienė, Etobicoke, Ont.; B. Lukoševičienė, La Salle, Que.; M. Andriukonienė, Geelong, Australia, I. Žemaitienė, Islington, Ont.; M. Žekiene, Toronto, Ont.

4 dol. — E. Vyšniauskienė, LaSalette, Ontario.

3.50 dol. — G. Krivickienė, Glen Dale, Md.;

3 dol. — L. Sipavičienė, Campbell, Australia.

2 dol. — S. Žiedonienė, Willoughby Hill, Ohio; V. Kalendrienė, Weston, Ont.;

1 dol. M. Žemaitis, Derby, Anglia.

GARBĖS PRENUMERATOS

Adelaides Liet. Kat. Mot. Draugija, Australia; A. Asmenavičienė, Hamilton, Ont.; K. Ališauskienė, Toronto, Ont.; M. Bakšienė, Chicago, Ill.; B. Balienė, Chicago, Ill.; T. Beržinienė, Cicero, Ill.; K. Bružienė, Homewood, Ill.; I. Ciparienė, Rodney, Ont. (2 m.); J. Černiauskienė, Duluth, Minnes.; G. Drešerienė, Gulfport, Fl.; E. Jodinskienė, Detroit, Mich.; B. Juodėnienė, Cleveland, Ohio (2 m.); E. Jonušienė, Omaha, Nebr. (2 m.); Z. Janušienė, Livonia, Mich.; V. Kuzavinienė, Los Angeles, Calif.; E. Krausienė, Calgary, Alb. (3 m.); M. Kriaučiūnienė, Putnam, Conn.; B. Lukoševičienė, LaSalle, Que.; M. Marcinienė, Chicago, Ill.; S. Matulevičienė, Toronto, Ont.; A. Meiliūnienė, Peakhurst, Australia; S. Matukaitienė, Canfield, Ont.; L. Mockienė, Rodney, Ont.; D. Manglicienė, Toronto, Ont. (2 m.); V. Pleskienė, St. Pete. Beach, Fl.; B. Paulienė, Allendale, N.J. (4 m.); H. Rugienienė, Tillsonburg, Ont. (3 m.); E. Račkauskienė, Dorchester, Mass.; A. Ramanauskienė, Toronto, Ont.; S. Staniškienė, Detroit, Mich.; A. Shugdinienė, Edmonton, Alb.; R. Sakienė, Glendale, Calif.; L. Skripkutė, Hamilton, Ont.; A. Šlenienė, Chicago, Ill.; J. Šarūnienė, St. Catharines, Ont.; P.V. Urbutis, Lighthouse Pt., Fl.; A. Vaičiulytė, So. Kingsville, Australia; M. Žemaitis, Derby, Anglija; M. Žemaitienė, Scarborough, Ont.; I. Žemaitienė, Islington, Ont.